Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

МИЛОДИЙ 1991 ЙИЛ 8 ЯНВАРЬ СЕШАНБА
№ 5.
ҲИЖРИЙ 1441 ЙИЛ ЖАДИЙ, 19-САНА

ЎЗБЕКИСТОН ЖУМҲУРИЯТИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган

НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЙИН, СОТУВДА 10 ТИЙИН

Тошкент вилоятидан эшитинг

ҚОЛГАНСИР МЕВАЛАРИ

Шу аёзли кунларда Аччиккўл, Қолгансир, Бекбўта яйловларида чўпон манзилгоҳларини маълум ният билан кезиб юрган автомашина кўзга ташланади. Унинг йўловчилари — Қорбобо билан Қорқиз олис отарларда яшаётган чўпонларни Янги йил билан муборакбод этиб, фарзандларига туҳфалар топширишади. Совға халтачалари Қолгансирда Сирдарёдан сув чиқариб бунёд этилган янги боғларнинг ширин-шакар мевалари, турли ширинликлар билан тўлдирилган. Жамбул номли давлат хўжалигига қарашли ана шу боғдан ўтган йили 11 минг тонна йиғиб олинган сара ҳосил омборхоналарга жойлаб қўйилган эди.

МУНАВВАР ҲУДУД

Қишлоқларимиз ҳавоси мусаффолигини сақлаш, экологик муҳитни соғломлаштиришда меҳнат жамоалари арзигулик вазифаларни бажаришга қодирми? Пискент районидаги Свердлов номли хўжалик меҳнат аҳли бу саволга имон-ишонч билан «Ҳа, қодир» деб жавоб бера олади. Чунки жамоа пахтакорлари мана беш йилки ўсимликларни ҳимоя қилишнинг биологик усулига ўтишган. Заҳарли кимёвий дориларга сарфланаётган маблағ 127 минг 600 сўмдан 10 минг сўмга тушди.

ИНЪОМ

Бўстонлиқ районидаги «Ленинград» жамоа хўжалиги аъзолари Қодирхўжа Султонов, Фаттоҳ Мажидов, Турғун Маҳкамов яқинда Чирчиқ дарёси бўйида қурилган янги уйларга кўчиб киришди. Буни ўтган йилнинг кўкламида кулбаларини сел ювиб кетган хонадонлар соҳиблари учун меҳр-оқибатли Сирдарё бинокорлари қуриб беришди. Умуман янги йил арафасида янгидан барпо этилган қишлоқда қурувчилар 30 га яқин уйнинг калитини топширишди. Яна 20 та кўпхонали уй-жой пардозланиб, ёритиш-иситиш ускуналари ўрнатилмоқда.

Жўра САЪДУЛЛА.

Нуқтаи назар

НОНИМИЗНИ ҚЎРИҚЛАЙ ОЛАМИЗМИ?

Янги йил арафасида жумҳурият президенти И. А. Каримов янги ташкил этилган «Халқ сўзи» ва «Народное слово» рўзномаларининг чоп этилиши муносабати билан тошкентлик қаламкашлар ҳузурига ташриф буюрганда бозор иқтисодиётининг таърифини келтирди, нарх-навонинг кўтарилиши, муайян қийинчиликлар бўлишини айтди. У Ўзбекистонда 1991 йилда ноннинг нархи ўзгармаслигини таъкидлаганда ҳамма қарсак чалиб юборди. Жумладан мен ҳам... Лекин кўнглимни аллақандай ҳадик қамраганини сездим.

Хаёл қуши беихтиёр бошқа ёққа учди. Ўзимни сўроққа тутдим: нега қувониш ўрнига сесканиш? Юртимизда нон арзон бўлса ёмонми? Ахир бу тўққиз миллион камбағалнинг кўзига нур, белига мадор эмасми? Қимматчилик, қаҳатчилик уммонида ягона илинж-ку бу!

Бу саволу жавоблар олдида бош эгмай иложим йўқ. Мени қийноққа солган гап бошқа ёқда: бозор шароитида нон арзон бўлса, нон сероб ҳам бўлармикан? Бозор иқтисодиётининг қора булутлари ёпирилиб келаяпти, у ҳали чинакамига етиб келгани йўқ, фақат эпкинини сезаяпмиз. Бироқ шунинг ўзиёқ дўконларимиздаги барча арзон молларни гумдон қилди, турфа озиқ-овқату буюмлар тўлиб-тошиб ётган пештахталар шипшийдон бўлиб қолди. Шундай экан, нон арзонлигича қолса бозор деган даҳшат уни ҳам комига тортиб кетмайдими?

Иттифоқимизнинг қатор жумҳуриятларида ноннинг нархи кескин кўтарилиши аниқ-равшан, аҳоли маънавий жиҳатдан шунга тайёр. Масалан, «Правда» рўзномаси куни кеча Латвияда ноннинг нархи уч баробар кўтарилгани ҳақида хабар берди. Бизда эса энг азиз неъмат нон — сув текин.

Арзон молнинг харидори кўп. Бинобарин, нонимизга чанг соладиганлар, олиб сотарлару олиб қочарлар, ташмаловчилару корчалонлар кўпайиши тайин. Ана шу неъматимизни улардан қўриқлай оламизми? Жумҳуриятимизда на чегара борки ғов ташласак, на дарвоза борки қулф урсак, на лашкари борки йўлларни тўссак... Дон етилганда буғдойзорга чумчуқлар галаси булутдай ёпирилади, ёлғиз деҳқон қўлида палахмон билан оч паррандаларни қувишга уринади, бироқ қушлар галасига бас келолмайди. Нонимизни ҳозирги нархда сотсак ёлғиз деҳқон аҳволига тушиб қолмаймизми? Камбағалнинг нонини арзон қиламиз деб ёрти нонидан ҳам айирсак, жўжабирдай жон чирқираб турса нима бўлади? Шундай ҳол рўй бермаслигига кафолат қани?

Халқимиз азал-азалдан нонни энг муқаддас таом, барча неъматлар султони деб билади. Ушоғини кўзига тўтиё қилади, фарзандларини нонга ҳурмат руҳида тарбиялайди. Бироқ шолининг ичида курмак бўлгани сингари нонтепкилар ҳам йўқ эмас. Азиз неъмат билан мол боқаётганлар, сўқим семиртираётганлар ҳам бор. Уларни нон кўр қилгурлар деб қарғаймиз, эл нафратига рўбарў этамиз. Бироқ бозорда гўштнинг ҳар килоси 15—20 сўм, ҳатто ундан ҳам қиммат бўлиб турганда уларни бу йўлдан ким қайтаришга қодир? Қайси қонунимиз нонтепкининг гирибонидан тута билади? Бундай қонун бизда йўқ ҳали. Нонни арзон қилсак шулар ҳақида ўйлаш жоиз.

Норбобо ШАКАР ўғли.

Инсоф тарозиси кучин кўрсатар...

Тошкент марказий савдо магазини қошида тижорат дўкони очилди. Унинг 16 та бўлими бўлиб, кунига қарийб 1,5 миллион сўмлик саноат ва атторлик моллари сотилмоқда.

«Халқ сўзи» мухбири тижоратнинг бу усули кимларга хизмат қилаётгани, харидорлар жамиятнинг қайси қатламига — бойгами, камбағалгами — мансублиги, нарх белгилашдаги инсоф тарозиси, кўрилган фойда кимнинг чўнтагига тушаётгани билан яқин орада шуғулланади.

Эркин БОТИР олган суратлар.

Ўтган кунлар таҳлили

ЧЎЛНИ ЧИДАГАНГА ЧИҚАРГАН

1989 йилнинг январи эди. Навоий вилояти партия ташкилотининг III конференцияси делегатларига мандат билан биргаликда «Ўртачўл — жасорат майдони» номли рисола ҳам топширилди. Келинг, ўша рисолага бир назар ташлайлик. «Буюк доҳиймиз В. И. Ленин Октябрь тонгидаёқ Мирзачўлни ўзлаштириш ҳақидаги тарихий декретга қўл қўйган вақтда янги ерларни ўзлаштиришдек шарафли ишга йўллаганди. (Биз ҳам бу жумлани тушунмадик. М. М.)

Партиямиз ва халқимиз Ленин васиятларига ҳамиша содиқ бўлиб қолди. Қўриқ очишда мисли кўрилмаган ғалабаларни қўлга киритди. Совет халқи Қозоғистон қўриғи, Мирзачўлда амалга оширган буюк ишлар эндиликда жаҳонни ҳайратга солмоқда. Жасорат майдони Ўртачўлнинг инсон измига бўйсунаётганлиги ҳам доҳиймиз васиятларининг амалга ошаётганлигининг ёрқин тимсолидир.

Сув чиқариб, янги ер очишни муқаддас иш деб билган халқимиз партия ва ҳукуматимиз ёрдами билан асрий чўлга абадий жон бағишламоқда. Қум-тепаликлар, тўқайзорлар ўрнини пахта, мева ва сабзавотлар эгалламоқда».

Қарангки, тумтароқ ва жимжимадор бу жумлаларга қайта қуриш конференциясида иштирок этаётган айрим қарсакбоз делегатлар қаттиқ ёпишиб олдилар. Улар конференцияда Ўртачўлни яппи ўзлаштириш таклифи билан чиқдилар. Хуллас, таклиф инобатга олинди. Ўртачўлга ҳужум бошланди. Бу маҳаллий шоирлар қўлига беихтиёр қалам тутқазди. Улар ҳам жасорат майдони Ўртачўлга мадҳиялар айтдилар.

Маҳаллий матбуот деярли ҳар куни жасорат майдонида рўй бераётган воқеаларни оператив тарзда ёритиб борди. Раҳбарлар эса Ўртачўлни «иккинчи уйга» айлантиришганди. Ўртачўлга бу қадар катта эътибор берилганлиги бежиз эмасди. Тор доираларда Ўртачўлни районга айлантириш тўғрисида гап-сўзлар кўп бўларди. Одамлар ўша пайтда янги районга ўзларича биринчи котиб, райижроқўм раисини ҳам сайлаб қўйишганди. Бошқа мансаблар ҳам енг учида таниш-билишларга «улашилганди» Бундай хомхаёлларга берилиш Ўртачўл фожиасини бошлаб берди. Аммо «ташаббускорлар» бўш келишмади. Янги ерлар ўзлаштириш ёппасига авж олди. Янги-янги совхозлар ташкил этилди. «Ғолиблар», «Ўртачўл юлдузи», «Комсомолобод», «Зарбдор»... 1980 йилда жами 860 гектар ер ўзлаштирилган бўлса, 1985 йилда бу рақам 5000 гектарга етказилди. Қисқа муддат ичида уч хўжалик ҳудудида 50 километр узунликда ёпиқ дренаж ётқизилди. 67 километр масофада янги зовур қазилди. Тўдакўл сув омбори қирғоқларига 4 та кўчма насос станцияси ўрнатилди. Уларнинг ҳар бири билан секундига 50 кубометр сувни 100 метр баландликка чиқариш қувватига эга эди. 35 километрлик Ўртачўл — Қизилтепа йўли барпо этилди. Биргина шу йўлни ишга тушириш учун 5 миллион сўм сарфланди.

Бугунги Ўртачўл манзараси табиий офатни бошидан кечирган жойни эслатади. Ҳувиллаб ётган, деразалари синган, эшиклари қўпорилган уйларни кўрганингизда қалбингизни аллақандай ваҳима чулғаб олади. Куни кеча ташаббуслар бўрони эсган, алвон шиорларга бурканган Ўртачўлнинг эгалари қаерга кетишди?

Бошқа бир қўриқ — Маликчўлга ҳужум анча эрта — 1965 йилда бошланганди. Зарафшон дарёсининг Маликчўлгача етиб келиши бу ерда бирин-кетин хўжаликларнинг пайдо бўлишига замин яратди. Қисқа муддатда чўл бағрида «Октябрь 50 йиллиги» боғдорчилик-узумчилик, «СССР 60 йиллиги» номли пахтачилик, «Маликчўл» қоракўлчилик совхозлари тузилди. Навоий шаҳар саноат корхоналари бу неъматдан бебаҳра қолмадилар. Улар ҳам чўл бағрида ўзларининг ёрдамчи хўжаликларини ташкил этишни маъқул топдилар. Бу ерда паррандачилик фабрикаси иш бошлади. Ҳаш-паш дегунча асрий саҳрода Комсомол посёлкаси ма-на-ман деб жамол кўрсатди.

Чўл салкам йигирма йил ўз саховатини аямади. Аммо вақт ўтган сайин Маликчўлдан дармон кетди. Эндиликда олимлар Маликчўл ҳудудида ер ости сувлари сатҳи кескин кўтарилганлиги, бунинг оқибатида катта майдонлар шўрланиб бораётганлигини аниқладилар. Маликчўл ерларини ўзлаштириш коллектор-дренаж тармоқлари ва зах сувларни қочирадиган каналларни қуриш билан боғлаб олиб борилмади. Бошқача айтганда, коллектор-дренаж тармоқлари ҳамда зах сувларни олиб чиқиб кетувчи зовурлар қурилиши лойиҳалаш чоғидаёқ эсдан чиқариб қўйилган. Шунингдек, Маликчўл тупроғидаги тузлар миқдори ҳисобга олинмай, деҳқончилик қилинаверди. Оқибатда ерости сувларининг табиий мувозанати ва тупроқ қатламидаги туз режими бузилиб кетди. Ер қатлами тагида сувда тез эрийдиган гипс мавжудлигига қарамай суғориш ишларига бепарволик билан қаралди. Кейинги пайтда Ўртачўлда ҳам тупроқ таркиби кескин бузилаяпти. Тупроқда туз миқдори икки баравар кўпайди. Эндиликда пахтадан 5—8 центнер, чорва озуқасидан 60—80 центнер, дондан 10—11 центнердан ҳосил олинаяпти, холос. Давлат хўжаликларида иқтисодий аҳвол йил сайин оғирлашиб бормоқда. Одамлар чўлни ташлаб кетаяптилар. Уйлар ҳувиллаб қолмоқда. Чўлда яна беқарор шамоллар эса бошлади. Ўртачўлда бошланган ташаббус ана шундай ниҳоя топди. Дарвоқе, ҳавога совурилган миллион-миллион сўмлар учун ким жавоб беради? Ҳеч ким! Жавобгар шахслар аллақачон ўз мансабларини, ниқобларини ўзгартиришган. Аслида хўжасизлик учун бизда бирор киши жавобгарликка тортилмайди...

Бугун нуфузли минбарларга чиқиб, Ўртачўлга байроқ кўтариб келган кишилар номини йўқлама қилиш керак. Улардан миллионлар тақдирини сўраш пайти келди.

М. МАРДИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Алишер Навоий тўйига

Хазина калити... мактабга берилсин

Буюк ўзбек шоири ва мутафаккирининг 550 йиллигини ўтказувчи юбилей комиссияси 1991 йилни Навоий йили деб эълон қилди. Жумҳуриятимиз шаҳар ва қишлоқларида шоирга бағишланган адабий кечалар, навоийшунос олимлар, ёзувчилар ва шоирлар, санъаткорлар билан учрашувлар уюштирилади. Ана шу тадбирларнинг биринчиси куни кеча Тошкентда — «Ўзбекбирлашув»нинг мажлислар залида ўтказилди. Анжуманни бошқариб боришни Ўзбекистон ССР халқ таълими вазири К. Юсупов ўз зиммасига олди.

Биз устоз Навоий асарларини қандай ўрганаяпмиз ва ўқувчиларга қай даражада ўргатаяпмиз? Қайта қуриш ва ошкоралик шоир мероси тадқиқотига қандай таъсир кўрсатди?

Инқилобдан илгари мадраса талабалари орасида «Энди Навоийга ўтдим» деган ибора ишлатилиб турарди. Бугун эса унинг чекланган миқдордаги ғазал, қитъа, рубоийларигина мактаб дарсликларига киритилган. Устига устак — бобомиз ижодини тушунмайдиган, унинг асарларидаги гўзаллик ва жозибани ҳис этмайдиган ўртамиёна ўқитувчилар кўп. Шоир шеъриятида тасодифий ишлатилган бирорта сўзнинг ўзи йўқ. Масалан, у тирноқ олиш ҳолатини «Кирди тупроққа ҳилол» — дея таърифлайди.

Мактаб — аллома хазинасини ўргатувчи дастлабки маскан. Афсуски, биз уни юзаки ва саёз ўқитамиз. Сабаби 6—11 синфларда бунинг учун йил давомида 49 соат дарс белгиланган, холос. Мана шу вақт ичида шоир асарларини қайчилаб, ўзимиз хоҳлаган қолипга солиб таҳлил этамиз. Ачинарлиси шундаки, ўқитувчилар асар матнини эмас, балки унинг баёнини ўқийдилар.

Мактабларда Навоий ижодини тўлиқ ўрганиш учун аввало дарсликлардан унинг асарларига, хусусан «Арбаин» ва «Назмул жавоҳир»га кенг ўрин бериш, луғатлар тузишни зудлик билан амалга оширмоқ даркор. Вақти-вақти билан ўқувчилар ва филология куллиёти талабалари орасида алломанинг бадиий дунёсини эгаллаш юзасидан ижтимоий тадқиқотлар ўтказиб туриш ҳам фойдадан холи эмас.

Ана шу ва бошқа муаммолар филология фанлари докторлари А. Ҳайитметов, А. Қаюмов, А. Абдуғафуров, А. Ҳожиаҳмедов, филология фанлари номзоди Б. Ҳасанов, Тошкентдаги 274-ўрта мактабнинг ўзбек тили ва адабиёти ўқитувчиси М. Валиеванинг маърузаларида, музокарада қатнашганларнинг фикр-мулоҳазаларида ўз аксини топди.

Мамнуният билан маълум қиламиз: жумҳуриятимиз мактабларида қишки таътилдан сўнг учинчи чоракнинг биринчи соати Навоий дарси билан бошланади.

Навоийхонликда Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси раисининг муовини Э. Самандаров қатнашди.

Г. ЙЎЛДОШЕВА.

ШАРТНОМАГА БИНОАН

Сурхондарёдаги «Термиз» совхозининг иссиқхоналари газ билан иситишга ўтказилди. Бунинг учун керакли ускуналар маҳсулот айирбошлаш шартномаларига мувофиқ мамлакатимизнинг турли минтақаларидан олинди. Ўтган йили 3 миллион сўмни ташкил этган фойда бажарилган иш учун ҳақ тўлашга сарфланди. Ана шу маблағ ҳисобидан ҳозир дала шийпони, мактаб ва давлат хўжалигидаги қўрғон учун янги сув қувури қурилиши олиб борилмоқда.

Ўзбекистон ССР прокуратурасида

ҚОЧОҚЛАР ҚОЧИБ ҚУТУЛИШМАС

1991 йил 6 январда, яъни шанбадан якшанбага ўтар кечаси Тошкент шаҳридаги 1-тергов ҳибсхонасидан оғир жиноят содир этишда айбланаётган беш маҳбус қочди. Улардан бири шу куниёқ тутилди. Жиноятчилар девор тагидан лаҳм қазишган ва йўл очишган. Яқин орада мисли кўрилмаган бу ҳодиса бўйича жиноий иш қўзғатилди.

Ўзбекистон ССР прокурори махсус тезкор тергов гуруҳини тузиш тўғрисида қарор чиқарди, ҳибсхонанинг масъул шахсларига нисбатан маъмурий иш қўзғатилди.

Тергов ва қидирувнинг бериши устидан қаттиқ назорат ўрнатилди.

«Халқ сўзи» сонларини кузатиб боринг — рўзнома бу воқеа хусусида муфассал ҳикоя қилади.

Воқеа содир бўлган жойда

ТАФСИЛОТЛАРИ АНИҚЛАНМОҚДА

Бухоро вилояти озиқ-овқат дўконларида заҳарланган ун сотилаяпти, бу ундан фойдаланганлар эса касал бўлишапти, деган миш-миш тарқалди. ЎзТАГ мухбири И. Сафаров шу масала юзасидан тегишли идоралар ходимларига мурожаат қилди.

Вилоят санитария-эпидемиология станцияси бош врачининг ўринбосари Х. Қосимов:

— Нима ҳам дердим, шамол бўлмаса, дарахтнинг учи қимирламайди. Лекин бундай ҳодиса фақат Навбаҳор район матлубот жамиятининг битта дўконида юз берди, холос. Аҳолига сотилган 313 қоп уннинг ҳаммаси истеъмол учун яроқсиз бўлиб чиқди. Бу уннинг ҳар бир килограммида 2 миллиграммгача «Фазолон» заҳарли кимёвий моддаси борлиги аниқланди. Шаҳар санитария-эпидемиология станциясининг ходимлари аҳоли орасида дарҳол иш бошладилар: одамларни район радиоси орқали огоҳ этдилар, деярли 200 қоп ун қайтариб олинди. Навбаҳор райони аҳолиси шифокорларнинг алоҳида назорати остига олинди.

Фазолон 60 даража қизиганда ўз таъсир кучини деярли йўқотади. Лекин шунга қарамай, у болалар ва қариялар организмига жиддий таъсир кўрсатиши эҳтимоли мавжуд.

Бухоро-1 темир йўл тармоқлари ички ишлар бўлимининг бошлиғи Т. Ҳайитов:

— Давлат хавфсизлиги вилоят бошқармасининг ходимлари билан бирга биз ана шу иш билан шуғулландик. Илгарилар Навоий электр-кимё заводига олиб келди. Ўтган йилнинг июнь ойида Грузиядаги Гори станциясидан бу ерга вагон келган эди. Уни очган одамлар ҳайрон қолишди — заҳарли моддалар ташишга мўлжалланган вагон ун билан тўлдирилган эди. Завод вакиллари вагон эшикларини пайвандлаб, уни завод ҳудудидаги эҳтиётдаги темир йўлларнинг бирида деярли тўрт ой сақладилар. Бу орада заводда 3,5 тонна спиртни талон-тарож қилган ўғрилар ушланди. ЎзТАГ бу ҳақда барча газеталарда хабар берганидан кейин жиноятчилар писиб қолишди. Бир гуруҳ шахслар (тергов манфаатларини ўйлаб, биз уларнинг исм-шарифларини эълон қилмаяпмиз) текширувчилар завод ҳудудидаги заҳарланган ун тўғрисида хабар топишларидан чўчиб, ярим тунда бу вагонни Навоий шаҳри яқинидаги Тинчлик станциясига олиб келишди. Бу ерда улар 400 қоп унни КамАЗ машинасига ортишди ва аввалдан шартлашиб олингандек, Навбаҳор район матлубот жамиятининг дўконларидан бирига ҳар бир қопни 12 сўмдан пуллашди. Дўкон мудири осонгина пул топиш истагида ёниб, шу тундаёқ аҳолига 313 қоп заҳарланган унни сотди.

Содир этилган жиноят юзасидан транспорт прокуратураси жиноий иш қўзғади. Жиноятнинг миқёслари ҳисобга олиниб, бу иш жумҳурият прокуратурасига топширилди. Тергов давом этмоқда. Жиноятга аралашган барча шахслар суд олдида жавоб беришади.

Билдирув

ОШКОРАЛИК ҚЎМИТАСИДА

Муҳтарам ойнаижаҳон томошабинлари ва радиотингловчилар! Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Ошкоралик қўмитаси ўзининг иш режаси асосида Жумҳурият телекўрсатувлар ва радиоэшиттиришлар давлат қўмитаси фаолиятида ошкоралик масаласини ўрганаяпти. Шу муносабат билан Сизнинг бу хусусдаги фикр-мулоҳазаларингиз, таклиф ва истакларингиз бизни ғоят қизиқтиради.

Ойнаижаҳон кўрсатувлари, радиоэшиттиришлар ўз мазмун-мундарижаси билан Сизни қониқтираяптими? Қандай нуқсонлар ва қандай қусурлар Сизни ўйлатаяпти? Қайси воқеалар етарли ва қайсилари юзаки ёритилмоқда? Ўзбекистон ҳаётининг салмоқли аҳамиятга молик қандай воқеалари эътибордан четда қолди? Умуман ойнаижаҳон кўрсатувлари, радио эшиттиришларида ошкоралик қай аҳволда ва Сиз қандай бўлишини истардингиз? Шу хусусда бизга ёки «Халқ сўзи» рўзномасига ёзиб юборишингизни сўраймиз.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: Тошкент шаҳри, Намойишлар хиёбони, Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши уйи, Ошкоралик масалалари қўмитаси.

Раҳим ОТАУЛИ

ҚАЛПОҚ БОЗОРИ

ИЛТИМОС: УШБУНИ ЎҚИБ ЧИҚИНГ-ДА, ФИКР ЮРИТИНГ, МУЛОҲАЗА ВА ХУЛОСАЛАРИНГИЗНИ «ХАЛҚ СЎЗИ»ГА ЁЗИБ ЮБОРИНГ

Кунлардан бир куни Афанди уйланибди. Шунақанги олатасир тўй бўлибдики, бундай йиғин таърифида халқда бир ибора бор: «Тўй тўй бўлмади, бола-чақа еб кетди». Хуллас, мана шундай йиғинда тўйбошилар атайлабми ва ё азбаройи фаромушхотирлик қилибми, кўз кўриб қулоқ эшитмаган бир камчиликка йўл қўйибдилар: чимилдиққа киргунга қадар қўшнининг уйида уялиб ўтирган Афандига ош беришни унутибдилар. Вақти келганда бирйўла чимилдиққа таклиф этибдилар. Ана ўшанда Афанди, болалигидан андак аразчироқ эканми, меҳмоннавозлиги тутиб кетибдими ва ё азбаройи аччиғи чиққаниданми, ғоят пурмаъно, чинакамига афандиларча «бир сўз» дебди:

— Чимилдиққа ош еганлар кирсин!

Агар Улуғ Октябрь инқилобини тўйга, Ватаннинг инон-ихтиёрини чимилдиққа, рус тилини ошга, халқимизни Афандига қиёсласак, айтиш мумкинки биз ҳам кўп йиллардан буён билиб-билмай, ихтиёрий-беихтиёр «чимилдиққа ош еганлар кирсин» деб келдик. Худога минг қатла шукурки, мана, қайта қуриш тилимизга, дамакки, фикримизга берган эрк боис, гарчи жуда ҳам кечикиб бўлса-да, масалани бошқачароқ тарзда қўймоқдамиз. Дейлик, аввал-бошда тўй тўй бўлганмиди ва ё?.. Тўйбошиларимиз ким эди? Тўй ошини кимлар еб кетишди? Чимилдиққа кирдикми? Ва ҳоказо саволларга атрофлича жавоб қидирмоқдамиз.

Шундай саволлардан бири, менинг назаримда, энг муҳими бугун бутун мураккаблиги, бутун залвори билан бизнинг олдимизда кўндаланг турибди: «Ўзбекистон мустақилми ва ё қарам давлатми?»

Тўғри, жумҳурият Олий Кенгашининг иккинчи сессиясида «Мустақиллик декларацияси» қабул қилинди. «Сув бўлмаса таяммум» деганларидек, бу ҳам халқимиз учун ўзига хос байрам, ўзига хос тўй бўлди. Тўғрироғи, бундан етмиш йилча муқаддам тўй бошлаган халқимиз, мана, ниҳоят, энди-энди чимилдиққа кириш азмида турибди. Лекин ҳар қандай декларация — бу ҳали мустақилликнинг ўзи дегани эмас. Айниқса иқтисодий мустақиллик, худди иқтисодий қарамлик каби, кўп йилларга чўзилувчи, изчиллик билан амалга ошириладиган сиёсатнинг қонуний ҳосиласидир. Бизнинг нақд олтмиш олти йиллик сиёсатимиз эса, моҳиятан олганда, ҳар бир халқнинг иқтисодий мустақиллигини эмас, аксинча, иқтисодий қарамлигини таъминлашга «моҳирона» йўналтирилган эди. Ҳар бир халқнинг тарихий тақдири минг бир иплар билан биргина нуқтага — марказлашган давлат-у унинг жиловини дастида маҳкам ушлаган якка шахснинг хоҳиш-иродасига оёқдан ҳам қўлдан ҳам боғлаб қўйилган эди.

Хўш, ҳар бир халқ, жумладан биз — ўзбеклар учун иқтисодий мустақилликнинг бирламчи шарти нима? Халқона ибора билан айтганда, «ўзига хон, ўзига бек»ликда. Атрофлича изоҳлайдиган бўлсак, «ўзинг учун ўл, етим» деганларидек, оддийгина кундалик эҳтиёж моллари, дейлик — гугуртдан тортиб то замонавий робототехникага қадар жамики маҳсулотларни ўзинг ўз қўлинг билан ишлаб чиқаришдадир. Биз олтмиш олти йил бадалида ана ўша оддийгина гугуртдан тортиб то энг мураккаб робототехникага қадар жами маҳсулотларни ишлаб чиқарувчи бўлишга эришиш ўрнига, аксинча, уларнинг истеъмолчиларига айландик. Бугина эмас. Бир неча минг йилдан бери ҳамиша ўзимизни ўзимиз таъминлаб келган маҳсулотлар учун ҳам жумҳурият сарҳадларидан четга кўз тикадиган бўлиб қолдик. Бутун бошли бир халқни пахта, пилла, қоракўл каби бир неча хом-ашёга қўлдан-у оёқдан боғлаб ташлаб, ҳаттоки шу хом ашёлардан тайёрланган маҳсулотларни олиш учун ҳам ўзига қарам қилиб қўйиб, уларни минг ноз-фироқ билан кўнгли тусаган нархларда бериб, устига устак «боқиманда халқ» дея таҳқирлаш —очиғи, бунақасини кўҳна тарих камдан кам кўрган!

Баъзан мана шундай ялпи қарамлик мамлакат халқларининг ўзаро иқтисодий ҳамкорлиги, чамбарчас боғлиқлиги, ҳатто социализмнинг мисли кўрилмаган ютуғи, халқлар дўстлигининг рамзи сифатида талқин этилиб келинди. Мен бу хусусда бошқачароқ фикрдаман. Масалан, Чкалов номидаги тайёра ишлаб чиқариш бирлашмасини олайлик. Хўш, бир тайёранинг қисмлари улкан мамлакатимизнинг юзлаб жойларида тайёрланса, бу қисмлар Тошкентга олиб келиб қураштирилса, дейлик — Камчаткадан кичик бир қисм келмай қолганида бутун бошли бирлашма аҳли уни кўзи тўрт бўлиб кутиб ўтирса, бу (чамбарчас боғлиқлик, яъни, қарамлик бўлса бордир) кўзкўз қилса арзигулик иқтисодий ҳамкорлик, халқлар дўстлигининг тимсоли бўла оладими? Бу аҳволда жумҳуриятимизда иқтисодий жиҳатдан мустақилликка эришиб, ўзининг миллий тайёрасозлик саноатини йўлга қўя оладими? Ё моҳият эътибори билан халқимиз учун бесамар бу ишнинг баҳридан ўтиб, ҳозирча РСФСРдан энг сўнгги нусхадаги «Ил» ёхуд АҚШдан «Боинг»ни сотиб олиш билан кифояланиб, диққатни саноатнинг бошқа турларини ривожлантиришга қаратилгани маъқулроқми?

Оғир саноатни қўятуриб, халқимизга қадимдан бир баҳя яқинроқ соҳа — тўқимачилик саноатимизнинг бугунги аҳволини олиб қарайлик.

Атлас, беқасам, қаламн, банорас, шойи, чит, бўз, қўйинг-чи, не-не газламалар ишлаб чиқариш бобида халқимиз бир неча минг йиллардан буён жаҳонда довруғ қозониб келгани тарихдан яхши маълум. Қадимда биргина атласнинг юзга яқин тури мавжуд эди. Бу ўта харидоргир маҳсулотлар билан ўз-ўзимизни таъминлабгина қолмай, ипак йўлидан ўтган жаҳон бозорида ҳам улкан нуфузга эга эдик. Бугунга келиб бу нуфуз қўлдан кетди. Устига устак, тўқимачилик саноати учун зарур хом ашёларни керагидан ортиқ даражада етиштира туриб, аксарият тайёр маҳсулотлар, — сатин дейсизми, штапель дейсизми, қай бирини айтай — юзлаб матоларнинг номини ҳам, ўзини ҳам четдан оладиган бўлиб қолдик. Иқтисодий қарамлик бундан ортиқ бўлмас!

Бирор йил аввал озод Ҳиндистоннинг биринчи президенти Жавоҳарлал Неру таваллудининг юз йиллиги жаҳон миқёсида кенг нишонланди. Шу муносабат билан мутафаккирнинг «Ҳиндистоннинг кашф этилиши» асаридан бир бобни таржима қилиб чоп эттирган эдим. Бобда инглиз мустамлакачилари Ҳиндистонни қандай қилиб иқтисодий мустақилликдан маҳрум ва иқтисодий қарамликка маҳкум этганликлари ёритилган, бу сиёсий найрангнинг авра-астари ағдариб кўрсатилган эди. Мисол тариқасида эса тўқимачилик саноати олинганди. Дастлаб Оврупо мамлакатларида бозори чаққон ҳинд тўқимачилик саноати маҳсулотлари билан олиб-сотарлик қилишдан иш бошлаган Ост-Инд ширкати орадан маълум вақт ўтиб, аксинча, бу мамлакатни инглиз тўқимачилик саноати ишлаб чиқарган ўтмас матоҳларини сотадиган уякан бозорга айлантирган, тамом-вассалом. Яъни, мамлакатдаги иқтисодий муносабатларнинг оёғини осмондан келтириб, уни, халқона ибора билан айтганда баайни қалпоқ қилиб ташлаган. Мустамлакачилик занжири шу сиёсий ўйиндан «ўсиб-унган». Шу боисдан Маҳатма Ганди ва Жавоҳарлал Неру бошчилигидаги ҳинд миллий-озодлик ҳаракати ишни айни муносабатларни ўнглаб оёққа қўйишдан бошлаган эдилар. Улар тўқимачилик саноати маҳсулотларини четдан қабул қилишга узил-кесил чек қўйиб ўз-ўзини таъминлаш ва, аксинча, четга сотишга ўтганлар. Натижа бугунги кунда ойдек равшан: мамлакат газлама ва кийим-кечак билан тез орада ўзини таъминлабгина қолмай, жаҳон бозоридаги аввалги мавқеини ҳам қайта тиклаб олдики, бундан, дейлик, Тошкентдаги «Ганга» дўкониёқ яққол далолат бериб турибди. Ҳолбуки бир пайтлар манзара бошқачароқ эди: бизда ишлаб чиқарилган газлама ва кийим-кечаклар жаҳоннинг кўпгина мамлакатлари қатори Ҳиндистонда ҳам ўта харидоргир эди. Бинобарин, бугун биз ҳам ишни анъанавий тўқимачилик саноатимизни кенг миқёсларда қайта тиклашдан бошламоғимиз керак бўлади. Шунга қатъий амиманки, агар ишлаб чиқариш ва ташқи савдонинг инон-ихтиёри бутунлигича ўз қўлимизга олиниб, тўғри йўлга қўйилса, аждодларимиз даҳоси яратган мўъжиза — атласимизнинг ўзиёқ жумҳуриятимизнинг иқтисодий мустақиллигини таъминлашда ҳал қилувчи аҳамият касб этиши мумкин.

Бир товуққа ҳам сув, ҳам дон керак, дейдилар. Одам боласига-чи? Бутун бошли бир халққа-чи? Унинг бир неча ўн йиллар бадалида маҳкум этилган иқтисодий қарамликдан қутилиб, нисбатан қисқа вақтда — бир неча йил ичида иқтисодий мустақилликка эришмоғи учун жуда кўп омиллар керак, албатта. Шулардан бири — оила хўжалигидир.

Халқимизнинг асрлар бўйи пири бадавлат оила, тўкис-тугал рўзғор, қут-баракали хонадон хусусидаги тасаввури қандай эди? Одатда бундай хонадон соҳиби меҳмон кутар экан, кўкси фахру ғурурга тўлиб мулозимат қилар эди: «Қани, олинг, меҳмон. Худога шукур ҳаммаси деҳқончилик, бари ўзимиздан чиқади. Ишқилиб, бировнинг қўлига кўз тикиб, бозорга қарам бўлиб қолганимиз йўқ. Қўлдан берганга қуш тўймайди, деганлар. Ҳаммасини ўзинг ўз меҳнатинг билан етиштирганингга не етсин!..»

«Мамлакатнинг пахта мустақиллигини таъминлаш йўлидаги кураш» халқимизни шундай бир ночор аҳволга олиб келдики, эндиликда жумҳуриятимиздаги аксарият хонадон соҳиблари бундай фахру ғурур туйғусидан маҳрумдирлар. Ҳатто қишлоқларимизда ҳам не-не қўли гул соҳибкорларимиз оддийгина сабзи-пиёздан тортиб то гўштгача харид қилиш учун дўконга кўз тикиб, бозорга қарам бўлиб яшамоқдалар. Бундай хонадонларда сиёсий мустақиллик, яъни мавжуд аҳволдан норозиликни ошкора айтиш ҳуқуқи бўлса бордир, бироқ иқтисодий мустақилликдан асар ҳам йўқ. Шу жиҳатдан жумҳуриятимиздаги кўплаб оилаларга томорқа учун ер берилиши ва уни келгусида чорак гектарга етказишнинг режалаштирилишини мустақилликнинг алифбоси, иқтисодий мустақилликка эришиш йўлидаги буюк инқилобий қадам, деса арзийди. Зеро, Октябрь инқилоби ҳам ишни аввало ер-сувсиз ҳар бир деҳқонга чорак гектар ер беришдан бошлагани тарихдан яхши маълум. Шўро ҳукуматининг дастлабки декретларидан бири ер хусусида эди. Афсуски, сталинизм сиёсати, хусусан «колхозлаштириш-коллективлаштириш кампанияси» деб аталмиш машъум бало бу қутлуғ ишни йўққа чиқарди, аслини олганда ерни эгасиз қолдирди, устига устак — деҳқонни звеновойга, звеновойни бригадирга бригадирни раисга... бутунисича қарам қилиб, оёқ-қўлини ҳам, ўйфикрини ҳам, хоҳиш-иродасини ҳам ипсиз боғлаб ташлади. Энди бундай иқтисодий қарамликлар занжирини парчалаб боши берк кўчадан чиқишнинг бирламчи шарти — инқилобий ўзлигимизга қайтиш, яъни деҳқонни ерга чинакам ва бирдан бир эга қилиб, икки қўлини бўш, ўзини эркин қўйиш керак, тамом-вассалом! Ана ўшанда донишманд шоиримиз достонининг номи билан айтадиган бўлсак, «Эгалари эгаллаганда», тез орада ўзини ҳам, жумҳуриятимизни ҳам иқтисодий мустақилликка олиб чиқишни қўли гул деҳқондан кўраверасиз!

Жумҳуриятимиз иқтисодий мустақиллигини амалда таъминлаш нафақат ҳар бир деҳқон хўжалигини, балки нисбатан йирикроқ ижтимоий қурилма — қишлоқни ҳам иқтисодий мустақилликка эш қилиш билан узвий боғлиқ.

Шу ўринда бир нақл айтай.

Менинг она қишлоғим — Қорачиқ аҳлини бутун туркистонликлар «туз эккан қорачиқликлар» дея таърифлайдилар. Туркий шеъриятнинг сарчашмаларидан бири, «Ҳибат ул ҳақойиқ» достонининг муаллифи Аҳмад Югнакийнинг ватани бўлмиш бу қадим қишлоқ (эътиборингиз учун, яқин-яқинларгача ҳам қишлоқ шўросининг номи «Югнак», қозоқчасига айтганда, «Жуйнек» эди, қайсидир ақли ноқис арбобнинг «ташаббуси» туфайли у қишлоқ биқинидаги сойнинг номи билан «Қорачиқ» деб атала бошланди. Бундай «қайта қуриш»га нима дейсиз? Ҳай, бу ўзи алоҳида бир мавзу, тўғрироғи, дилдаги оғриқ), хуллас шу қишлоқ аҳли, нақл қилишларича минг йиллардан буён туз (ош тузи)дан бошқа ҳеч нимани четдан сотиб олмас экан. Сабаби — қишлоқ аҳли «йигит кишига қирқ ҳунар оз» деган қоидага қатъий амал қилиб яшар экан. Яъни, деҳқончилик, чорвачилик, ҳунармандлик, косиблик, қўйинг-чи, инсоний тирикчиликнинг жамики воситаларини қойилмақом қилиб уддалайверарканлар. Кунлардан бир куни аллақандай келгинди қишлоқ аҳлини лақиллатмоқчи бўлибди: «Қачонгача четдан туз сотиб оласанлар? Яхшиси шу тузниям ўзларинг экиб қўя қолмайсанларми?» Ушанда соҳибкор, миршикор, чевар, қўли гул, лекин ўта оққўнгил, соддадил қишлоқ аҳли бу ғаламисларча қутқуга лаққа ишонибди. Ростдан ҳам ўтирамизми анови муттаҳам савдогарнинг йўлига-ю қўлига кўз тикиб, падаркусурга қарам бўлиб?! Шу туз деганлариниям ўзимиз экиб қўя қолайлик-да, деган тўҳтамга келишибди... Нақл қилишларича, шу боисдан Қорачиқ атрофидаги қирларни оппоқ шўр босиб кетган экан! Билмадим, ростдан ҳам шундай бўлганми ва ё бу қорачиғликларнинг уддабуролигини кўролмайдиган аллақайси ғитмир ўйлаб топган уйдирмами, ҳар қалай шу нарса аниқки, мен эсимни таний бошлаган пайтимда — 50-йилларнинг охирларида ҳам қишлоқда қўш тегирмон, бир неча обжувоз, ҳар бири йигирма-ўттиз гектарлик бир неча боғ, ҳар бир хонадонда ўзига етгулик қўй-эчки, сигир-бузоқ, ҳаттоки от билан туя, қўйингки, фаровон ва мустақил турмуш учун нимаики зарур бўлса, барча-барчаси муҳайё эди. Қишлоқда мева-чева ё сутни сотиш ёхуд сотиб олиш кечириб бўлмас уят иш ҳисобланарди. Ҳамқишлоқларим ўша тузни ўз пешоналарига экканларми, қайдам, ҳозир уларнинг аксарияти, наинки мева-чеваю сут-қатиқ, ҳатто ўзлари етиштирган пахтадан юмалоқ-ёстиқ қилиб тикилган кўрпа-тўшак билан гуппи-чопонни, тўғрироғи — фуфайкани сотиб олиш учун туман марказн — Туркистондаги шип-шийдон дўконларга кўз тикиб яшамоқдамиз. Ўз навбатида туркистонликлар — вилоят маркази Чимкентга, чимкентликлар эса Олма-Ота ва ё «ён қўшни—жон қўшни»лари Тошкентга тикилиб турибдилар. Қозоғистон ва Ўзбекистондаги, умуман қадим Туркистондаги аксарият қишлоқ ва шаҳарларда ҳам манзара қарийб мана шундай. Бу аҳволда иқтисодий мустақиллик хусусида гап бўлиши мумкинми? Бинобарин, энди қишлоқларни иқтисодий қарамликдан халос этиш учун тегирмон ва жувозларни қайта тиклаш, халқ амалий санъати, майда ҳунармандчиликнинг барча турларини кенг йўлга қўйиш шарт. Минг йиллар тасдиғидан ўтган қадимий ускуналардан фойдаланиш мумкин ва керак, лекин мамлакатимизнинг саноат марказлари алдабсулдаб тиқиштирадиган ўтмас матоҳларни тобора қимматга олавермай, бунинг ўрнига Япония, Жанубий Корея, Туркия, Ҳиндистон каби яшаш тарзи тарихдан ўзимизга яқин Шарқ мамлакатларидаги жаҳон стандарти даражасида яратилган мўъжаз дастгоҳлар, кичик корхоналарни кўплаб харид ва айрибош қилиш йўлига ўтган маъқул. «Саноат гигантлари» деб аталмиш балойи азим, аслини олганда, иқтисодимиз оёғини шунақанги осмондан келтирдики, ҳали вақти келиб бу ортиқча юклардан халос бўлишнинг ўзи ҳам бир олам ташвишга айланиши аниқ. Бинобарин, энди бутун эътибор оила ва қишлоқ хўжалигини иқтисодий қарамликдан қутқаришга қаратилмоғи керак. Шу икки иш амалга оширилса, аминманки, жумҳуриятимизнинг иқтисодий мустақилликнинг кенг-дарҳон йўлига олиб чиқишнинг тагзаминини яратилган бўларди. Ана шунда бозор иқтисодиётига ўтишнинг аниқ асосларидан бири ҳам вужудга келарди. Акс ҳолда «бозор иқтисодиёти» деганлари ярмидан кўпи қашшоқ умр кечираётган халқимизни янада қашшоқлаштирувчи навбатдаги сиёсий найранг сифатида қолаверади.

Модомики биз тўла иқтисодий мустақилликка эришмай туриб бозор иқтисодиётига кўчишга мажбур бўлиб турган эканмиз, энди бевосита шу бозор иқтисодиёти билан боғлиқ муаммоларга ўтайлик. Зеро, иқтисодий мустақиллик бозор иқтисодиётига нечоғли самарали таъсир кўрсатса, бозорнинг аҳволи ҳам иқтисодий мустақиллик йўлидаги қадамларимизни шунчалик тезлаштириши ва ё сусайтириши аниқ.

Шу ўринда аввало очиқ-ошкор иқрор бўлгим келиб турибдики, менинг иқтисодий атамалар моҳиятини бир мутахассис-иқтисодчи қадар англаб етолмайдиган ожиз ақлим, айниқса, бир нарсада қаттиқ оқсайди. «Бозор иқтисодиёти» атамасини ва шундай иқтисодиётга ўтишнинг заруратини оздир-кўпдир, ҳар қалай, тушунаман. Лекин, очиғи, шу атама олдидаги «бошқариладиган» деган аниқловчининг маъносини пайқос тушунмайман. Бу қанақаси? Қандай «бошқариладиган»? Инсоният тарихи шундан далолат берадики, агар бозор бошқарилса, демак, у бозор эмас, балки давлат дўконидир. Агар чинакам бозор бўлса, у ҳар қандай бошқарувни, ташқи таъсирни ёқтиравермайди. Ахир, бозор ўз номи билан бозор-да! Унда нарх-навони, дейлик, нарх-наво қўмитасининг ҳокимона буйруғи эмас, кундалик эҳтиёж белгилайди. Эҳтиёжга қараб бозордаги нарх-наво, худди капиталистик мамлакатлардаги савдо-сотиқ биржаларидагидек дам кўтарилиб, дам тушиб, баайни тарози шайинидек эркин ҳаракат қилиб турмайдими? Ахир, бозор иқтисодиётини бошқара-бошқара шу аҳволга келмадикми? Тағин қандай бошқарилмоқчи?

Бундан тўрт-беш йил муқаддам жумҳуриятимизнинг собиқ раҳбарлари Олой бозоридаги нарх-навонн қандай бошқармоқчи бўлишгани ёдингиздами? У киши бозор айланиб юриб, «Килосини саккиз сўмдан сотишга уялмайсизми, оқсоқол», дея майиз сотаётган деҳқонни койий кетибдилар. Устига устак, қисталанг қилибдилар: «Ҳозирдан эътиборан килосини икки сўмдан сотасиз». Етмиш йил итоаткорликда сақланган деҳқон қўл қовуштириб қуллуқ қилибди: «Хўп бўлади, хўжайин, сиз нима десангиз шу!» Айтишларича, ўшанда пайт пойлаб турган аллақандай учар қулай фурсатдан фойдаланиб ҳалиги раҳбарнинг кўз олдида деҳқоннинг нақ бир қоп майизини килосига икки сўмдан кўтарасига сотиб олмоқчи бўлибди. Бечора деҳқон сотмай деса, раҳбарнинг важоҳатидан қўрқади. Сотай деса.. бу иш куппа-кундуз юзингда кўзинг борми демай талончилик қилишга ўхшаб кетади! Демоқчиманки, «бошқариладиган бозор иқтисодиёти»га ўтиш мана шундай талончиликка кенг йўл очиб бериб, усиз ҳам камайиб бораётган соҳибкорларимиз-у мева-чеванинг баракасини баттар учирмаса эди. Ахир, бозорни бошқариш эмас, унинг гуркираб ўсиши учун тегишли шарт-шароит, қулай иқлим яратиш хусусида бош қотириш лозим эмасми? Бу борада бош қотирса арзийдиган муаммолар эса беҳисоб.

Яқинда нимадир харид қилиш учун Чорсу бозорига тушдиму, янги гумбаз олдидаги кенгликда бамайлихотир узум сотиб ўтирган бир кампирга гап қотдим:

— Анови янги бозорга кирмай бу ерда ўтирибсиз, онахон?

Кутилмаганда кампир дилидагисини тилига чиқарди:

— У очиқ мозорга киришга кимнинг тоқати бор дейсан, болам!

Беихтиёр рўпарамдаги баҳайбат «ўтов» тепасидаги ўзига яраша «туйнук»ка қарадим ва... тилимизнинг нақадар бўёқдорлигига яна бир карра қойил қолдим. Янги бозорнинг халқона таърифини қаранг-а! Назаримда бу заҳархандали таъриф ҳар биримизни жиддийроқ ўйлашга ундай олади: кўҳна Шарқ бозори ҳеч қачон ўтов ичида бўлганми? Меъморларимиз шу баҳайбат ўтовни ўйлаб топиш билан қош қўяман деб кўз чиқармадиларми экан? Бозорни ёпиқ бинога кўчирамиз деб, шарқона бозорнинг узвий қисмлари бўлмиш тим ва расталарга хос файз-тароватдан бизни маҳрум қилиб қўймадиларми? Анови гумбаз, кампирнинг истеҳзоли ташбеҳи билан айтганда, «очиқ мозор» нимага кўпроқ ўхшайди: ўтовгами? Тўнкарилган тешик тоғорагами? Ва ё бир пайтлар Юсуфбек ҳожи каби нуроний қарияларимиз кийган гулдор духоба қалпоқ, яъни, тақиягами? Айниқса шунақа қалпоққа жуда-жуда ўхшайди, бироқ... нега унинг ўзаги ўйилган?..

Ўшанда бозордан ўзим учун жондек азиз нимадандир ажрагандай бўлиб, кўнглим чўкиб уйга қайтдим. Ўша-ўша, инжиқ кўнглим нимагадир Чорсуга эмас, Олой бозорига чопади-туради. Кенг-дарҳон расталар оралаб кезарканман, шоир Омон Мухторнинг бундан қарийб ўттиз йил аввал ёзилган шеърий сатрларини эслаб дилим яйрайди:

Олой бозор, Олой бозор,
Бунда ўзбек боғларининг шира ва шарбати бор!..

Зум ўтмай тағин маҳзун хаёлларга чўма бошлайман: Хўп, ўзбекнинг қолган-қутган боғларидан сиқиб олинган шира ва шарбатни-ку, олтин баҳосида бўлса ҳам, ҳар қалай топа оласиз. Лекин бу бозорда ҳам кўҳна Шарқ бозорида бўлган ўзгача бир файз-тароватдан урвоқ қолдимикин? Бу бозордан, дейлик, ҳасип, думба ёғи, қазн-қарта, борингки, намангандагидек, хил-хил пишган калла гўштини топиб бўладими? Бешкини-чи? Музейлар-у рақкосаларимизнинггина мулки бўлиб қолган турфа хил миллий кийим-кечакларимиз-чи?.. Нотавон кўнглим буларга ҳам қаноат қилмайди. Буюк бахшимиз Эргаш Жуманбулбул ўғли томонидан «Равшан» достонида қаҳрамон тилидан қўйилган кўндаланг саволларни хаёлимда такрорлайман:

...Анов турган ун бозори,
Тўзиб кетган жун бозори,
Қалпоқ бозори қайсинди?..

Дараоқе, қалпоқ бозори қаерда? «Шарқда машъал» Тошкентимизда қалпоқ бозори борми ўзи? Қалпоқ бозорини кўрганлар борми? Ахир, яқин-яқинларга қадар «Шарқ бозори» деб аталмиш мўъжазвий оламда одамнинг жонидан бошқа ҳамма нарса топилмасмиди? Майли, япон олимлари кашф этаётган компьютерларнинг бешинчи авлодини айтмай қўя қолайлик, оддийгина туркона қалпоғи ва ё ўзбекона нозик дўпписи йўқ бозорнинг нимаси «Шарқ бозори»? Ё ўша Равшан қидирган қалпоқнинг ўртасига тўнкариб қўйилгани етарлими? Уйилиб, қачонлардир оламга машҳур бўлган Чорсу бозорининг қоқ ўртасига тўнтариб қўйилгани етарлимиз? Ё ўша ўртаси ўпқондек қалпоқ бозорнинг ичидами?..

Ҳа, «мустақил жумҳурият» дея расмий равишда эълон қилинган давлатимизнинг энди иқтисодий ва сиёсий мустақилликка амалда эришмоғи, демакки, Насриддин Афандининг чимилдиққа Кумуш васлига талпинган Отабекдек ёруғ юз билан дадил кириб бормоғи учун, аввало, шу хилдаги саволларга тўғри жавоб, яъни, тўёна қалпоқ топиб олишимиз керак бўлади.

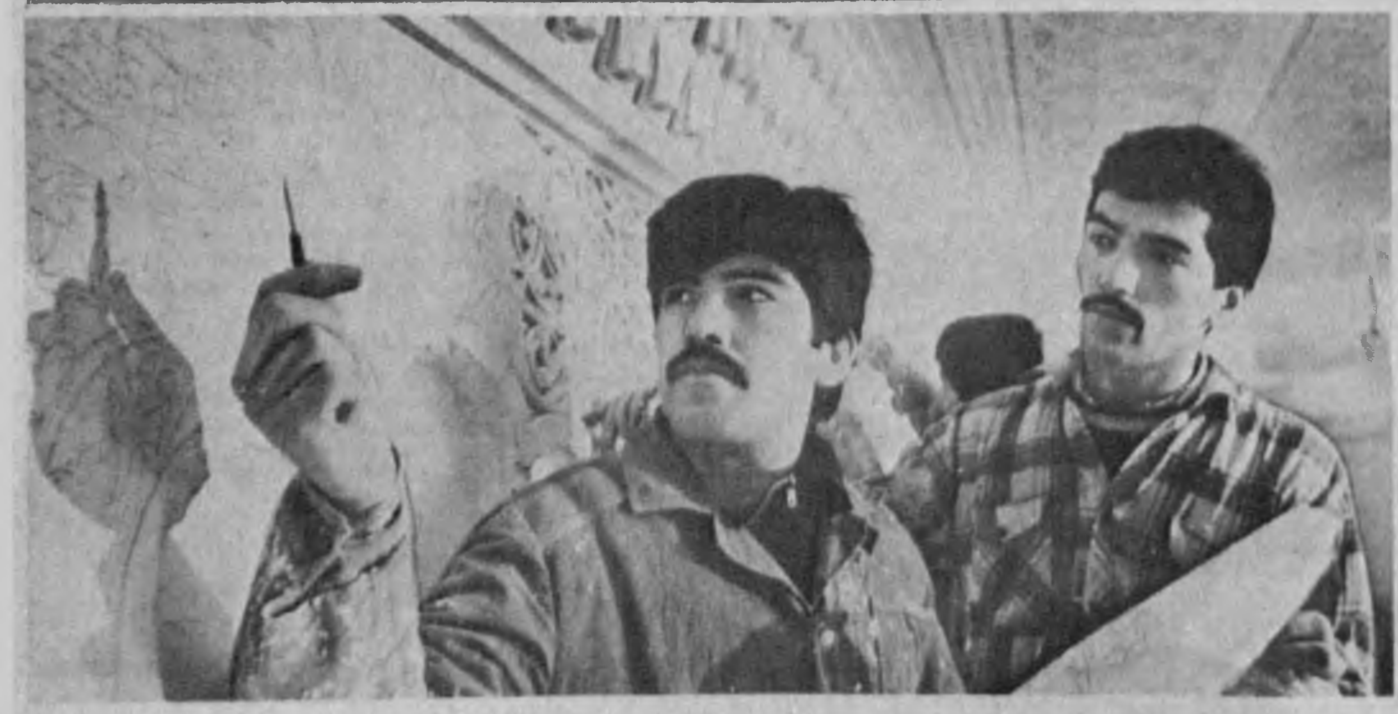

Жумҳуриятимиз пойтахтида ташкил топган «Мусаввир» илмий-ишлаб чиқариш устахонасида халқ амалий санъатининг кўҳна турлари ва намуналари қайта тикланмоқда.

СУРАТДА: устахона ходимлари Зиёдилла Азизов ва Отамурод Азизов иш устида.

Еркин БОТИР суратга олган.

*

Астағфирулло!

ДАҲРИЙЛИК БИТГАН ЁЛҒОН

Ҳар бир киши — ўз даврининг фарзанди. Уни атрофидаги муҳит, маънавият, ғоявий-сиёсий таълимот шахс сифатида вояга етказади. Шундай экан, биз Улуғбекдай зоти шарифдан атеистликни, яъни худосизлик ва даҳрийликни, диний эътиқодларни рад этишни талаб қила оламизми? Асло! Бу сираям мумкин эмас. Агарки шу қоидани тан олмас эканмиз, унда ҳақиқатнинг кўзига тап тортмасдан чўп суқамиз.

Ана шундай бемаъниликларимиздан бири неча ўн йилларки шаҳри азим — Самарқанд дарвозаларидан бирида кимларгадир кўз-кўз, кимларгадир кулги бўлиб турибди. Дарҳақиқат, Чўпонота тепаликларига тасма бўлиб тушган йўлдан Кўҳак баландлигига етар экансиз, Улуғбек бобомизнинг муқаддас манзил-маконига рўбару келасиз. Сизни расадхона сир-синоатидан воқиф бўлишга таклиф этамиз, албатта. Лекин ундан олдин автомашиналар тўхташ жойига туташ тош деворга ўрнатилган мармар лавҳага бир оз назар ташлашингизни сўраймиз. Қизғиш мармарга ўйиб битилган ўзбекча ва русча сўзлар қаторини ўқинг:

«Дин тумандай тўзғиб кетади, подшоликлар емирилади, аммо олимларнинг хизматлари мангу қолади.

Религии рассеиваются как туман, царства разрушаются, но труды ученых остаются на вечные времена.

Мохаммед Тарагай — УЛУГБЕК 1394—1449»

Тарих қати саҳифаларининг далолат қилишича, Улуғбек болалигидан билимдон ва тажрибали мураббийлар тарбиясини кўрган. Хат-савод чиқариши биланоқ, аввало, диний таълимот олган. Сўнг дунёвий илмлар ганжинасидан дур терган. Тарихшунос Бўрибой Аҳмедовнинг «Улуғбек» эссеси шаҳодат берадики, бу беназир зот ҳеч қачон даҳрийлик йўлини тутган эмас. Динга, азизавлиёлар ва ислом аҳлига унидаги ҳурмат-эҳтиром, имон-эътиқод ўша замоннинг бир фарзандида зоҳир бўлиши лозим хислатларга монанд келган. Зеро, Улуғбекнинг оқилу дониш, мутафаккири замон даражасига етишувида диний фикрат ва зикрати умри бўйи эш бўлган.

Юқоридаги эсседа Улуғбек камолоти ва табиатига дахлдор бир гап бор. Гавҳаршодбегим эри Шоҳрух Мирзога ўғли Улуғбек ҳақида калом айтади: «Бу ўғилдин ҳеч қачон подшоҳ ҳам, саркарда ҳам чиқмас, мударрис ё бўлмаса масжидга имом чиқса ажаб эрмас».

Фалакиёт илмининг нодир ва бетакрор дурдонаси —«Зижи жадиди Кўрагоний» («Улуғбек Кўрагонийнинг янги самовий жадвали») асарининг бисмиллоси «Тангрининг қули... Улуғбек ибн Шоҳрух ибн Амир Темур Кўрагонга, бандайи фақир ва ҳақирга, шундайин (зўр) ихтисос ва имтиёз бахшида бўлдиким, ғаройиб нигор китоби битиш ва анда юлдузлар ҳаракатини ифтихор ва иштиҳор этиш ишини айланувчи фалак қуббасига еткуруб расад боғлашдек муҳаббати азим ва мукаррамати кабир насиб бўлди» каломлари ила бошланади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, мармар лавҳага битилган сўзлар тизими Улуғбек тилидан айтилмиш дейишга ҳаддимиз сиғармикан? Гумон имондан ажратар, дейдилар. Дангал айтиш мумкин: йўқ!

Ҳа, минг афсуслар бўлсинким, биз дунёни илмий-материалистик асосда тушунтириб берувчи ғоя ва назария яловига қаттиқ маҳлиё бўлиб кетдик. Уни шу қадар зўракилик ҳамда сохтакорлик билан баланд кўтардикки, натижада кўриб ўтганимиз каби бемаъниликларни ҳам кўзга илмадик. Хато кетдингиз, дегувчиларни замонанинг динпараст оқсоғи дея камситиб, уларга ноўрин ва адолатсиз зарба бердик. Бугунги кунда танимизга ўзликни таниш илиқлиги югуриб, кўзимизни каттароқ очиб қарасакки, қош қўйиш ўрнига кўз чиқаришда жуда устамон бўлиб кетган эканмиз. Таъбир жоиз топилса, художўйликка қарши яроқ кўтариб, салкам худобехабарликка юз тутибмиз.

«Ўз хатосини эътироф этган одам бу хатодан халос бўла олади». Бинобарин, Навоий бобомизнинг ана шу ўгитларига қулоқ тутсак, диёнатсизликка буйруқ зарбида кўр-кўрона берилиб, хатоларга қўл урган эканмиз, энди буни тузатмоққа ҳам журъат ва ҳаракат топа билишимиз шарт. Шарт букум, даҳрийлик ҳукмида битилган ўша ёлғон каломли мармар лавҳани астагина олиб қўяйлик. Акс ҳолда Улуғбек зиёратига келган ватандош авлодларимизни алдашда давом этаверамиз. Алам қиладиган яна бир энг қалтис томони шундаки, Улуғбек илми ва ижодидан биздан кўра теран хабардор хорижий сайёҳларга кулги бўлиб қолаверамиз. Бу кечирилмас ҳол, эҳтимолки, гуноҳдир.

Холмуҳаммад НУР,
«Халқ сўзи»нинг махсус мухбири.

ҒИШТМИ, МАРҲАМАТ

Учқўрғон ноҳиясидаги «Партия XXIV съезди» жамоа хўжалигида янги уй-жой қуришдек хайрли ишга 145 оила қўл урди. Бу ерда ғишт ишлаб чиқарувчи цех ишга туширилиб, аҳоли эҳтиёжини қондириш йўлида дастлабки қадам ташланди. У ишга тушгандан бери 250 минг сўмлик маҳсулот сотилди. Хом ва пишган ғиштга бўлган талабнинг ўрнилатилиши уй-жой қурувчилар сафини кенгайтирмоқда. Цех қувватини ошириш кўзда тутилмоқда.

СУВ КЕЛТИРГАН АЗИЗ

Косонсой шаҳар Кенгашининг депутати М. Сайфуллаев Ленин номли маҳаллани ичимлик сув билан таъминлашни ўз оталигига олди. Унинг «Облводоканал» бошқармаси билан ўрнатган ҳамкорлиги туфайли янги йил арафасида хонадонларга ичимли сув етиб келди. Сайловчилар депутат хизматидан миннатдор.

Т. СУЛАЙМОНОВ.

ИНСОНГА ҒАМХЎРЛИК

ТОМСК. КПСС Томск вилоят қўмитаси партия ходимлари иш ҳақи фондини тежаш ҳисобига ўз бюджетидан ногиронлар Бутунроссия жамияти ва «Едгорлик»нинг вилоят ташкилотлари учун пул ажратди. Бу пул ногиронларни соғломлаштириш ва ижтимоий жиҳатдан мослаштириш маркази қурилишига, Сталин қатағонларининг қурбонлари хотира китобини нашр этишга сарфланади.

ИВАНО-ФРАНКОВСК. Вилоят марказида яшовчи барча камбағал пенсионерларга янги йилдан бошлаб автобус, ва троллейбусларда текин юриш ҳуқуқи берилди. Халқ депутатлари шаҳар Кенгаши сессияси шундай қарор қабул қилди. Бу қарор пенсияси юз сўмдан ошмайдиган кишиларга қўлланилади. Пенсия дафтарчаси патта ҳисобланади. Бунда; ижтимоий тадбирни амалга ошириш учун 30 минг сўм зарур. Шу пулнинг ярмини йирик саноат корхоналари ўтказади, қолган қисмини шаҳар хазинаси ажратади.

ПАНЕВИЖИС (Литва). «Веритум» («Яшайвер») деган янги корхона туфайли шаҳар ижтимоий таъминот жамғармасига юз минг сўм қўшилади. Бу корхона халқ депутатлари шаҳар Кенгаши ҳузурида тузилди ва пенсияларни эгаларига етказиб беришни ўз зиммасига олди. Шу вақтга қадар пенсияларни почтальонлар тарқатар эдилар, алоқачилар бу хизмат учун пенсия миқдорининг 2,4 фоизини олиб қолар эдилар. «Веритум» бундай хизмат учун атиги 1,8 фоиз ҳақ олади, бинобарин фарқи салкам 100 минг сўмни ташкил этади. Бу ерда атиги 28 киши ишлайди. Паневижисда 28,5 минг пенсионер яшаётганлиги ҳисобга олинса, «Веритум»нинг ҳар бир ходими бир ойда минг нафардан зиёд пенсионерга хизмат қилади.

(ТАСС).

ИШОНЧИМ КОМИЛ

1991 йилга обуна бошланган биринчи кунлардаёқ «Халқ сўзи»га ёзилдим. У нишонаси ва дастлабки сонлари билан ўз жамолини муштарийларига кўрсатди. Ҳа, кўпчилик кутганидек. Жумҳурият ҳаётига оид ўткир масалалар, кўп йиллар давомида халқдан пинҳона тутилган воқеа ва далиллар, фикрларнинг равон, ҳеч нарсадан ҳадиксирамай баён қилиниши ёш жамоанинг адолат тарозисига монанд иш тутаётганидан далолат бериб турибди.

Шу вақтгача «Ўзбекистон адабиёти ва санъати», «Ёш ленинчи», «Қишлоқ ҳақиқати»да кўтарилган муаммолар, Ўзбекистондаги ҳақиқий аҳволни кўрсатадиган мақолалар жумҳуриятимиздаги рус тилида сўзлашувчи одамларга ҳамиша ҳам етиб бораверм асди, улар марказий газеталарнинг гоҳида ҳақиқатдан узоқ мақолаларини ўқиб келардилар. «Народное слово» чиқиши эса бор гапни бир вақтнинг ўзида барчага етказиш имконини беради.

Т. ЛУТФУЛЛАЕВ,
Тошкент шаҳар Бош қурилиш бошқармасининг муҳандиси.

Парда ортидаги ҳаёт

МУТЪЕЛИК АЛИФБОСИ

Мутеълик алифбоси. Биринчи ҳарф.

— Вўй, ану Раҳмонов орангутангга ўхшаб қолибди-я.
— Сен билан мени боқаман деб шу кўйга тушган-да.
— Ҳолбуки, ўзининг ҳам қорни тўймаганга ўхшайди-ку.

(Поезддаги суҳбатдан)

Ўзимдан чиқмаса даста,
Мени кесармиди болта?!

(Дарахтнинг ҳасрати)

Мен бу ёзувларни хотирот учун келтираяпман. Унда «коллектив меҳнат» усули ва «Бир киши ҳамма учун, ҳамма бир киши учун» каби даъватларининг қурбонларидан бири ҳақида ҳикоя қилинади.

Қишлоқ манзаралари ниҳоятда хазин ва рангсиз. Ўйлаб қарасанг, ўн, юз йиллардан бери ҳеч нарса ўзгармаётгандек, авлодлар бир хилда келиб, бир хилда кетаётгандек туюлади. Ҳар хил шов-шувлар эса шаҳарда бекорчиликдан ўйлаб чиқарилаётгану, юмушлар остига кўмилган қишлоқилар учун уларнинг дахли йўқдек. Отабезори қасабасида ҳам бирор ўзгариш сезмайсиз. Ўша — саф қилиб қурилган бетон уйлар яланғочлигича турибди. Дарахтлар ҳам кўзга ташланмайди. Ҳаёт худди омонатдек. Гараж ҳовлисининг кўча тарафида лойдан тикланган кулба — техника жиловдорларининг дам олиш ва овқатланиш хонаси ҳам чўкиб, баттар таъмирталаб бўлиб қолгандек.

Ана шу жойда эски танишларимдан бири Чори Вайисов билан қайта учрашишга тўғри келди. Тасодифан эмас, балки атайин, олдиндан айттириб қўйиб бобо билан юзма-юз бўлдим. Бунга ундаган ҳислар турли-туман, энг асосийси эса ўтган йиллар Чори бобога ҳам рўшнолик ато этиб, умри заҳматда ўтган отахонни бироз фаровонликда кўраманми деган эдим. Лекин уйдаги гап кўчага тўғри келавермайди, дейдилар.

Шу кун кузда илк марта ёмғир ёғди. Упадек эшилиб ётган тупроқ чунонам лой бўлибдики, тиззага уради. Бизга қоровул чол пешвоз чиқди, Чори бобо ҳам шу ерда экан. Кўзим унга тушди, бир зум анграйиб беҳол турди-да, оғир қўзғалиб ташқарига йўналди. Остонада саломлашдик, бобо узоқ дуо қилди, миннатдорчилик билдирди. Ишларини, соғлиғини сўрадим. Энг катта янгилик шу бўлибдики, чап қўлининг ўрта бармоғини темир кесиб кетибди. Касалхонага ётмабди, қўлини бойлаб ишлаб юраверибди. Бармоқ бир бўғин юқоридан йўқ, қирқилган жойи қорайиб турарди. Бобо олдингидан ҳам тўлишган ва бақувват кўринди. Бир йилдан кейин пенсияга чиқадиган бу одам совет тузуми ижод этган миллионлаб меҳнаткашлар вакили. Чолда «Коммунизм қурувчисининг аҳлоқ кодекси»да ёзиб қўйилган барча ижобий фазилатлар тасодифан мужассамлашган. Буни олдин сезган эдим, бу сафар учрашиб, тўла ишонч ҳосил қилдим. Меҳнатга коммунистик (агар биз «ҳалол» деб тушунсак) муносабат, ишлаб тишлаш фазилати, интизом, фидойилик, ўз манфаатини жамият манфаати йўлида қурбон қила олиш жасорати, давлат мулкини кўз қорачиғидек сақлаш, «нон ўзингдан, сув ўзингдан, ишла, кўзингдан!» сингари жўмардлик, хуллас етмиш йил ичида кишиларда қандай сифатларни тарбиялашга ҳаракат қилинган бўлса, буларнинг барчаси Чори Вайисовда хазинадек жамулжам эди. Энг муҳими — у жуда қобил ижрочи бўлиб, буйруқни сўзсиз бажарар, бошлиқнинг бетига тик қарамасди. Хўш, ана шундай «идеал совет киши»га тақдир нималарни армуғон этди?

«Назария қуруқдир, дўстим, лекин яшнар ҳаёт дарахти» деб ёзган эди Гёте. Рисоладагидек одам — Чори бобонинг меҳнати ва турмушини тарозининг икки палласига қўйиб кўрсак, назария билан ҳаёт бошқа-бошқа нарсалар эканига биз ҳам ишониб қоламиз. Бу одамнинг меҳнаткашлигига, фидойилигига шак-шубҳа йўқ. Қирқ бир йил ҳайдов тракторлари — оғир занжирли машиналарни бошқарди. Лекин бирор марта заводдан энди келтирилган янги трактор ўриндиғига ўтирганини эслай олмайди.

Баъзан бундай одамларни уқувсизликда айблашади. Бу гапда бироз жон борга ўхшайди. Ростдан, у ҳақини талаб қилиши, юқори идораларга шикоят билан бориши мумкин эди-ку! Бироқ Чори боболар бундай қилмайди. Уларнинг маънавияти бутунлай бошқа нарса — барчасига қаноат этиш, кўникиш. «Беш кунлик ёлғончи дунёда бировнинг кўнглини қолдириб ётаманми?», дейди бобо. У бирон марта маошининг камлигидан койинмаган экан. Аксинча, «қўлим пул кўргандек бўлсин» деб, учтўрт ойлигимни қўшиб оламан» дейди. «Пул—қўлнинг кири,—дейди яна бобо. — Асосий бойлигинг — соғлигинг».

Бундай мулоҳазалар кимларнингдир назарида эскирган, қолоқ туюлиши мумкин. Ахир замондошларимизнинг аксарияти «Пул — худо» деган эътиқод билан яшаб келаяптику, ҳамма нарсасини — умрини, ғурурини, борлиғини пулга тикаётганлар озми? Афсуски, дунё ҳам шу йўриққа бўйсунди. Балки Чори боболарнинг, коммунизм қуришга бел боғлаган авлоднинг фожиаси шундадир? Фожианинг беқиёс кўлами шундаки, бойликни сувдек симирадиган қатлам юзага келди. Ана шу «қатлам» жамиятни бошқарди. Ҳамма нарсани ўз дидига мослаб қайта қурди. Улар «котиб», «раис», «бошқарувчи» қиёфасида фаолият кўрсатишди. Гарчи ташқаридан қараганда икки томон бир қозондан овқат еб, бир уйда яшаётгандек туюлса-да, ўртада ўтиб бўлмас жарлик пайдо бўлганди. Бир томон фақат эзилиб меҳнат қилишга, иккинчи томон яратилаётган моддий неъматларни тақсимлашга «ихтисослашган» эди. Олайлик, бир йиллик меҳнатнинг якуни деҳқондан олдин раҳбарларга маълум бўлади, бунинг устига чўмич ҳам уларнинг қўлида. Ана шу йўсинда тенгсизлик юзага келди, ишлаб чиқариш билан ўзлаштириш ўртасида зиддият пайдо бўлди, «ҳар кимнинг меҳнатига яраша» шиорининг миси кўринди. Бундай «диалектика» меҳнат кишисига маълум бўлмай қолмасди, ҳамма соҳада адолатсизликлар илдиз отиб кетганини билиб турарди. Бу ҳол одамларнинг кайфиятига таъсир этмаслиги ҳам мумкин эмасди. Оқибатда меҳнаткашнинг қўли меҳнатдан совиб, ялқовлаша бошлади. Бироқ «юксак мажбуриятлар» жонни жабборга бериб ишлашни тақозо қиларди. «Бутун куч ва имкониятлар сафарбарлиги» зарур эди. «Омманинг авангарди ва етакчи кучи» — раҳбарлар бу мақсадга эришиш учун зўравонликнинг ҳамма усуслларини қўллашар, ҳатто қамаш, куч ишлатишгача боришарди. Олайлик, райкомнинг биринчи котиби ҳузурида ғўза парваришига бағишланган йиғилишларда қолоқ бригадирнинг онаси, келини, қизини минбардан туриб сўкиш, кўпчиликнинг олдида шаънини ҳақоратлаш одатдаги ҳол эди ва бу ҳеч кимни ажаблантирмасди.

Бир мисол. Воқеа беш-олти йил олдин чўл районларидан бирида бўлганди. Саркотиб бригада бошлиқларининг бирига қаттиқ танбеҳ беради. Танбеҳ асосли эди — бригадир шу йил сариққа чалинган, касаллик билан бўлиб, ғўзага қарай олмаганди. Ниҳол бўйига тортиб, ҳосили кам эди. Котиб бир гапни бўғилганча такрорлади: «Сен экинга қарамадингми, сен ўласан. Болаларинг чирқираб қолишади. Сенинг кунинг битган». Бригадир ҳамиятли, бир неча орденли, доим илғорлар сафида эди, бу йил омади юришмади. Котиб ҳам андиша қилмади... Пахта теримига етмай шу одам ўлди. Аламидан ароққа ружу қўйибди, касалга чалинган жигар кўтара олмабди. Котиб, албатта, таъзияга келмади, кейинги тақдири билан қизиқмади. Мабодо, эшитган бўлса керилиб қўйгандир: ахир унинг айтгани ижобат бўлди-ку! Одамлар нафратланиб юрдилар. Шу котиб ҳозир ҳам бошқа бир районда ҳамон одамларга раҳбар.

Бу хилдаги тақдирларни ҳар қадамда: бир имзо учун кун бўйи навбатда туришларда, бошлиқни кўриш учун ҳафталаб қатнашларда, транспорт чиптахоналаридаги хизматдан тортиб вазир ишхонасидаги гап-сўзларгача учратиш мумкин.

Шуниси борки, биз бундай бедодликка бутунлай кўникдик, гўё ота фарзандини тергаб туришдек табиий ҳол тарзида қабул қила бошладик. Аслида худди шундай жойларда инсон ғурури топталади, унинг шаъни поймол қилинади. Кетма-кет қатнайвергач, иш битириш учун бошлиқнинг оёғини ўпишга ҳам рози бўласиз. Мутеъликнинг муқаддимаси шунинг ўзгинаси. Евгений Евтушенко совет аэропортидаги чорак соатлик «суҳбат»дан кейин мағрур чет эллик ғижимланган қоғоздек синиқ бўлиб қолганини кузатганлиги ҳақида ёзган эди.

Мана бу гап-сўзлар эса яқинда қулоғимга чалинди. Районнинг ёш, истиқболли саркотиби бир хўжалик бошланғич фирқа ташкилотининг котиби билан ўчакишиб қолиб, йиғилишларда эзаверибди. Жумладан, унинг касаллигини юзига солиб: «Сен сахирдан (қандли диабед, демоқчи) ўлиб, аллақачон суякларинг кул бўлиб кетиши керак эди. Нега ҳамон бош кўтариб юрибсан?» дер экан. Бир куни хўжаликнинг бошқа вакиллари танбеҳ бериб: «Бирор нарса десангиз бўлмайдими?» дейишибди. Шунда қуйи котиб бамайлихотир: «Бошлиқ-да, гапиради» дер эмиш.

Бу ўринда ҳар икки томонни, хусусан саркотибни бутунлай айблаш ўринли бўлмас. Эҳтимол, шундай йўл тутилмаса иш кетмас. Балки район котибини вилоят, уни жумҳурият котиби шундай исканжага олар. Айб шунақа муомалага кўникиб қолган одамларнинг ўзларида. Ёки шу хилдаги ҳақоратомуз усулларни жорий қилган тартиблар эскиргандир. Нима бўлганда ҳам руҳан толиққан одам бундай тиғга қарши бора олмайди, Чори бободек муроса йўлини тутади. Менинг назаримда — таҳқирланган, камситилган бечора одам (халқ уммонининг бир томчиси) биологик турдоши — бошқа бир одам оёқ ости қилаётганини ўйлаб ҳам ўтирмасди. Шу хилда Ҳазрати Инсонни улуғлаб келган мардлик, баҳодирлик каби фазилатлар йўқолиб кетди. Ҳолбуки, эзгуликдан маҳрум одам ҳар қандай тубанликка қўл ура олади. Жуда паст ривожланган ишлаб чиқариш шароитида маънавий таназзулга юз тубан кетиш — ғайри инсоний раҳбарлик усулининг иккинчи ҳосиласи шундан иборат. Пахта плани деб жиғибийрон бўлаётган, ҳатто саломатлиги эвазига ўз улусини пайҳон қилаётган, танасига болта ураётган муҳтарам зот бу ҳақда ўйлаб ўтирмайди, «ўз бурчимни бажаряпман» деб таскин олади. Ҳолбуки, халқ шаъни ҳар қандай бойликдан қиммат, қадимий ақидаларимизда дилозорлик оғир гуноҳлардан ҳисобланган.

Бироқ олтин ботқоқда ҳам олтинлигини йўқотмагандек, энг яхши фазилатлар халқ қалбида заха тортмай сақланиб турибди. Чори бобо миллионерларни энг ҳалол ва меҳнаткаш одамлар, деб билади. «Улар кеча-ю кундуз тинмаса керак. Мен чополмасам», дейди майиб оёғини сийпалаб ва бир оз қашшоқлигига янада ашаддий тер тўка олмаганини важ қилади. Чол бағрининг кенглиги шунчаки, уйининг ярми шиферланмаганини газетада «танқид» қилганимдан кейин ҳам қишлоқ Шўросига бориб ҳақини сўрамабди. «Бошимдан ҳар кун ёмғир қўйиб ётгани йўқ, — дейди бобо, — ундан олдин вазифамни бажарай». Вазифаси эса ўғилларини уйлантириш, қизларини узатиш экан. Чол ғирромлик нималигини билмайди, бировнинг ҳақига кўз олайтирганларни ҳам манзур тутади. «Йиғса ҳам шу қишлоқдан чиқариб кетмайди. Ҳеч бўлмаса элга тўй қилиб беради» дейди бобо шериклик кайфияти билан. Булар, балки, ҳаётёрғў чоғида роса ийланган кишининг мулоҳазаларидир. Бир пайтлари ўлмаслик учун кунжарагача еган, очарчилик, уруш азоблари ичида болалиги, ўсмирлиги барбод бўлган авлод ростдан ҳам борига шукр қилиши табиийдир.

Ана шунақа. Боши мудом эгик, бўйнининг муҳраси (муҳра — тешанинг сопи) эзилган замондошлар ғамидан зўриқиб юрганингда боболар юрагининг тубида чўкиб ётган эзгуликлар бачкана, чучмал туйғулар устидан ўқилган ҳукмдек, тириклик қўшиғидек эшитилади. Элнинг ризқини туя қилаётганларга, пиёдалар устига от ҳайдаётганларга, мансаб столларининг орқасида бекиниб олиб, келажакка гўрковлик қилаётган тўраларга «Ҳаддингдан ошма!» деб ҳайқиргинг келади. Абадий яшовчи халқ руҳи барибир барча яхшилик ва ёмонликлар устидан ўз ҳукмини чиқаради. Биз борган жой — Ульянов районидаги Дзержинский номли Шўро хўжалигининг марказий қўрғонига «Юксалиш» деб ном беришган экан. Баландпарвозлик ва дабдабадан холи бўлмаган бу сўз халқ қалбига ўтирмабди. Қўрғонни одамлар «Отабезори» деб аташаркан, чунки бу ерга дастлаб ота-онаси билан келиша олмаган ўжар ёшлар кўчиб чиқишган. Ана шу атама ғоят дағал эрса-да бор гапни бошқача ифодалаб бўлмасди. Шу ерлик бир киши эса менга (балки ўзининг бадиқасидир) ривоят айтиб берди. Нақл қилинишича, қўй сурувининг бошида бир чўпон бўларкан. Қўлидаги узун гаврони билан қўйларни исталган томонга ҳайдар, қирда, баъзан тоғда боқар экан. Хоҳлаганини сўяр, хоҳлаганини алмаштириб юборар, совға қиларкан. Баъзиларини боқиб уриштирар, ҳатто пойга ҳам қилдираркан. Қўйлар яхши парваришланиши туфайли семиз экану, бироқ чўпон уларнинг жилови ўз қўлидалигидан керилиб юрса-да, кўнгли хижил бўларкан. Негаки, жониворларнинг ўта ювошлиги жиғига тегаркан: «Бўғзига пичоқ тортаётганингда маъраймайдиям, гўрсўхта». Ўзининг кучига қойил қолмас экан, негаки қўли остидагилар ҳатто жангари тўнғиз ҳам эмас-да! Бир кун тонгда ногаҳон... қўтон бўшаб қолибди. Ровий айтадики, маърашни ҳам эплай олмайдиган сурув қай йўсин қочиб қолди? Бунга ақли етмайдиган чўпон нуқул чор атрофга югуриб «қўйларим қочди» деб шовқин солармиш. Шу билан унинг салтанати фаторат топибди, ҳеч ким йўқламай қолибди. Сўзловчи булутлар устида сузаётгандек бир қўлини ёйиб узоқларни кўрсатди-да, «Қўй қочган яйлови ўша ёқда» деди.

Чори бобода ўша чўпончалик ҳам ҳокимият йўқ: бузуқ тракторлар билан мақтаниб бўлмайди. Ёки мен мажоз қилиб хокисор одамларни қўйларга, фармондорларни чўпонга менгзамоқчи эмасман. Эртаклар тил учидаги ҳақиқатлардир. Бор гап эса бундай: эндиликда «ҳамма бир киши учун» меҳнат қилиб, «бир киши ҳамма учун» яшаши каби ноҳалолликка чидаб бўлмайди. Эртанги куннинг улуғвор режалари ҳаммадан баравар масъулият талаб қилади. Халқнинг асосий қисми фақат етовда юрган жумҳуриятда эса мустақилликни таъминлаш қийин.

Ўзгаришлар шамоли фақат юзларни силаб қолмасин, балки чангғуборларни тозаловчи ёмғирнинг момақалдироғи мудроқ зеҳнларни уйғотсин.

Ҳаким САТТОРИ.

Жумҳурият бўйлаб

КОНСЕРВАЛАР ЭВАЗИГА

Ленин районининг КПСС XXVII съезди номли жамоа хўжалигидаги якка тартибда уй қураётганларнинг кўпгина муаммоларини ҳал этишда хўжаликнинг консерва цехи ёрдам бераяпти. Бу цех иш бошлаганига атиги икки ой бўлди. Лекин шунга қарамай, ҳозирнинг ўзидаёқ бу ерда 100 минг банка сабзавот ва мева консервалари тайёрланди. Маҳсулотнинг бир қисми мамлакатнинг ўрмонга бой районларига жўнатилди. Бунинг эвазига жамоа хўжалиги бир неча минг куб метр ёғоч-тахта олди.

Қишлоқ аҳолисининг юздан кўпроғи бу ерда уй қуриш учун ер участкаси олди. Хўжаликда қурилаётган бошқа объектлар учун ҳам бинокорлик материаллари керак. Хусусан, жамоа хўжалигидагилар цех маҳсулотидан катта фойда олинаётганига ишонч ҳосил қилиб, энди қўшимча бино қуриш ва консервалар ишлаб чиқаришни икки баравар кўпайтиришни мўлжаллашмоқда. Қувватларнинг оширилиши яна 20 кишини ишга жойлаштириш, сабзавот-мева маҳсулотларининг нобуд бўлишини камайтириш имконини беради. Ҳолбуки, цехга бундай маҳсулотлар тобора кўпроқ топширилаяпти, чунки қишлоқ аҳлига фақат уй қуриш учун эмас. шу билан бирга боғ ва томорқа учун ҳам қўшимча участкалар ажратиб берилган.

Атиги уч йил ичида Андижон вилоятидаги жамоа хўжаликларида, давлат хўжаликларида, шунингдек матлубот кооперацияси системасида консерва тайёрлайдиган 46 та кичик завод ва цех қурилди. Уларда ҳаммаси бўлиб йилига 75 миллион банка консерва тайёрланади.

ҚАТОРДА НОРИНГ БЎЛСА...

Гулистон районидаги «Коммуна» жамоа хўжалигида якка тартибда уй қураётганларнинг ҳар бирига икки-уч куб метр ёғоч-тахта берилди. Ёғоч-тахта Красноярск ўлкасидан келди. Хўжалик у ерга ўзаро фойдали шартлар асосида полиз маҳсулотлари юборган эди. Яна уч вагон ёғоч-тахта йўлда келаяпти. Сибирлик шериклар яна сабзавот-мева консервалари ҳам олиш истагини билдиришди. Шу туфайли жамоа хўжалигида йилига 750 минг банка консерва тайёрлашга мўлжалланган цех қурила бошланди.

ЧИҚИНДИМИ? ЙЎҚ, ХОМ АШЁ!

Чиқиндини ўз-ўзидан вужудга келадиган маҳсулот деб аташ тўғрироқ бўлса керак. Ҳар қалай, Қарши гўшт комбинати ходимлари шундай қарорга келдилар. Бу ерда чиқиндисиз технология муваффақиятли жорий этилмоқда. Корхона Владикавказга, Қозонга, жумҳуриятимиз минтақаларига тери, мўй, пар, пат етказиб бермоқда. Бу хом ашёдан инсулин, совун, жарроҳлик ипи, бошқа кўпгина маҳсулотлар тайёрланади. Энди комбинатда техник фабрикатлар тайёрлаш цехи қурила бошланди. У ишга туширилганидан кейин бу ерда ҳар йили 500 тоннадан гўшт-суяк кукуни тайёрланади. Бу — омихта ем тайёрлаш учун зарур қўшимчадир.

Шаҳрисабз гўшт комбинатида ҳам техник жиҳатдан қайта жиҳозлаш юзасидан катта дастур ишлаб чиқилди. Унинг амалга оширилиши сермеҳнат ишларни механизациялаштириш, қувватларни ошириш, ишлаб чиқарилаётган маҳсулот турини кўпайтириш имконини беради. Бу мақсадлар учун тўрт миллион сўмдан кўпроқ маблағ сарфлашга тўғри келади. Ноўрин равишда чиқинди деб аталувчи қимматбаҳо хом ашё ишлаб чиқарилиши билан бу сарф-харажатлар ўзини оқлайди.

(ЎзТАГ).

ОЛАМУ ОДАМ

ХОРИЖДАН ХАБАРЛАР

«ГАРДИАН»НИНГ ЁЗГАНЛАРИ

ЛОНДОН. (ТАСС мухбири Юрий Левченко). «Совет Иттифоқидан келаётган муҳожирлар тўлқини Исроилни чўктириб юбориш хавфини туғдирмоқда». «Гардиан» рўзномаси ўзининг Қуддусдаги мухбири Дэвид Хадсоннинг мақоласини ана шу сарлавҳа остида эълон қилди. Муаллиф Совет Иттифоқидан келаётган кўчманчилар оқими Исроил учун вужудга келтираётган муаммолар тўғрисида ёзади.

«Ҳар куни Исроилга келаётган минглаб совет муҳожирлари кўп ҳолларда улар аввалгидек тиқилинч шароитда яшашларига тўғри келишини англамоқдалар, деб ёзади у. — Исроил ҳукумати унинг устига беаосита кўчиб келаётганлар муаммолари билан шуғулланмаяпти ва уларни марказларга юбормаяпти. Бунинг ўрнига кўчиб келаётганларга энг кам миқдорда пул берилмоқда ва уларнинг ўзлари уй-жой қидириб топишга мажбур бўлмоқдалар».

Мухбир уй-жойларнинг етишмаслиги, уларнинг қимматлиги ва СССРдан келаётганлар ҳаддан ташқари кўпайиб бораётганлиги кўчиб келувчиларни жойлаштириш муаммосини кескинлаштириб юборганлигини таъкидлайди.

«СОВУҚ УРУШ»ГА ХОТИМА БЕРИЛДИ

ВАЛЕТТА. (ТАСС). «Совуқ уруш»га хотима берилди» — бу сўзлар Мальтанинг Бирзебуж шаҳрида тантанали равишда очилган ёдгорликка мальта, инглиз ва рус тилларида ўйиб ёзилган. Ёдгорлик 1989 йилнинг декабрида Мальта соҳилларида олий даражада бўлиб ўтган Совет — Америка учрашувига бағишланган.

Музокаралар ўтган жойдан бир неча юз метр масофада ўрнатилган ва тинч ҳамкорлик ҳамда ҳамжиҳатлик даври бошланганидан далолат бериб турган ушбу ёдгорлик икки буюк давлат учрашувининг рамзидир, деди ёдгорликнинг очилиш маросимида сўзга чиққан Мальта Бош вазири Эдвард Фенек Адами.

КОМПЬЮТЕРЛАР ЗИЁНИ

БОНН. (ТАСС мухбири). Компьютерда доимий ишлаш инсон таянч ҳаракат системасини сурункали касалланишга олиб келиши мумкин. Дармштадтдаги олий техника мактабининг бир гуруҳ мутахассислари кўп йиллик тадқиқотлардан кейин ана шундай хулосага келишди. Касалликнинг дастлабки аломатлари умуртқа ва мушак тўқималаридаги оғриқ билан бошланади. Кейинчалик вақт ўтиши билан бу касаллик одамнинг ҳаракат қилишини қийинлаштиради.

Касалликнинг пайдо бўлишига бир нечта омиллар, энг аввало, ишнинг зерикарлилиги ҳамда бармоқ ва қўлларнинг бир хилдаги доимий ҳаракати сабаб бўлмоқда, дейишмоқда олимлар. Айни шу нарса мушак ва бўғинларда, баъзан эса умуртқа поғонаси атрофида оғриқ пайдо бўлади.

Олимларнинг фикрича, тавсиялар жуда оддий, дейди профессор. Аввало, иш вақтида доимий танаффус қилиб туришни одатга айлантириш керак — бу кўз, бармоқлар ва қўлларнинг дам олиши учун жуда муҳим. Экран билан дисплейда ёзадиган киши ўртасидаги масофа 50 сантиметрдан 90 сантиметргача бўлиши лозим, экраннинг юқори қисми кўзлар рўпарасида бўлиши керак. Экран олдида ўтирганда эгилмасдан тўғри ўтириш, ўриндиқлар ниҳоятда қулай бўлиши даркор. Экрандаги ҳарфларни мумкин қадар қорароқ сақлаш керак — бу кўриш қобилиятининг сақланишига кўмаклашади. Бундай маслаҳатларга амал қилиш унчалик қийин эмас, деб ҳисоблашади олимлар. Булар иш қобилиятини юқори даражада сақлаб қолишга ва даволаш қийин бўлган касалликларга чалинишнинг олдини олишга ёрдам беради.

Ўн етти яшар парирухсорнинг миллати немис. У ўтган йилги конкурсда Олмония маликаси деб топилди. Бўйи 1,73 метр, оғирлиги 50 килограммлик бу офатижонни кўрган одамлар ҳайратга тушдилар. Ҳатто ҳакамлар ҳам энг юқори баҳо қўйишганини ўзлари сезмай қолишди.

Инчунин, бу суратга боқиб сиз, муштарийлар ҳам ҳаяжонланасизми, йўқми — бизга қоронғу. Ахир ўзимизда шунақаям дилбарлар борки...

АДН—ТАСС фотоси.

МУСИҚА ҲУШЁРЛИКНИ ОШИРАДИ

БОНН. (ТАСС мухбири **Михаил Степовик**). Автомобиль приёмнигини осойишта мусиқа берилаётган радиостанцияга тўғрилаб қўйинг — бу чарчоқни чиқаришда ёрдам берибгина қолмай, шу билан бирга, сизга автомобилни бошқараётганингизда ўзингизни дадилроқ тутиш имконини беради. ГФЖ транспорт муаммоларини тадқиқ этиш илмгоҳининг мутахассислари автомобилчиларга шундай маслаҳат бердилар.

Беш юздан зиёд ҳайдовчи иштирокида илмгоҳ лабораторияларида ўтказилган текширишларда оҳиста мусиқа ҳушёрликни оширишн, ҳаддан зиёд шовқинлиси эса, аксинча, ҳушёрликни пасайтириши маълум бўлди. Тадқиқлардан маълум бўлишича ҳайдовчилар ўзлари ёқтирган куйларни тинглаётганида уларнинг ҳушёрлиги янада ошар экан.

Агар машинангизда магнитофон бўлса, деб тавсия қилишмоқда тадқиқот муаллифлари, олис йўлга чиқиш олдидан ўзингизга айниқса ёқадиган ижрочиларнинг қўшиқ ва куйлари ёзилган кассеталарни ғамлаб олинг. Бу сизнинг йўлдаги кайфиятингизни яхшилабгина қолмай, шу билан бирга сафарингиз ҳам анча бехатарроқ бўлишига ёрдам беради.

ОЗИШ ОСОН ЭМАС

ВАШИНГТОН. (ТАСС мухбири **Станислав Лунев**). Амалда барча аёллар бироз бўлсада озишни ва шу тариқа моданинг сўнгги талабларига «мос келиш»ни ҳамда ўз саломатликларини мустаҳкамлашни орзу қилишади. Бироқ айни Қўшма Штатларда бу орзуни амалга оширишга интилиш кейинги вақтларда занфаларнинг бутун фикру хаёлини банд этмоқда. Улар қимматбаҳо маслаҳатлар ёрдамида мумкин қадар озиш мақсадида баъзан ҳатто ўз оилаларидаги бор-йўқ маблағни сарфлашга ҳам тайёр туришибди. Лекин улар кўпинча шунчаки товламачи муттаҳамларнинг маслаҳатларига амал қилишмоқда.

Америкадаги соғлиқни сақлаш соҳасининг мутахассислари, хусусан Луисвилл дорилфунунининг тиббиёт профессори, Кентукки штатидаги Луисвилл шаҳри соғлиқни сақлаш марказининг директори Брайен Стэмфорд хотин-қизларни ортиқча ва кераксиз исрофгарчиликдан огоҳлантирмоқда. У ортиқча вазндан халос бўлишнинг фойдали жиҳатларини инкор этмасдан, хотин-қизлар ўз олдиларига қўйган мақсадларга етишишлари учун ўз маслаҳатларини таклиф этди.

Олим кўп йиллар мобайнида олиб борган текширувлар чоғида аниқланишича, озишга интилувчи аёллар рўзғордаги ўз вазифаларини виждонан бажарган тақдирдагина энг катта ва асосийси узоқ муддатли натижаларга эришишлари мумкин. Хусусан, америкалик олим, уйни йиғиштириб, супуриб-сидириш чоғида аёл бир соат ичида камида 285 калория сарфлашини исботлади. Бу — организмнинг нормал ҳаёт кечириши учун энг мақбул кўрсаткичдир. Аёллар организми гиламдаги чангни қоқиш ва идиш ювиш чоғида 208 калория, чанг ютгичдан фойдаланганда — 221 калория, дераза ювганда — 208 калория, гулларни парвариш қилганда — 260 калория йўқотади ва ҳоказо.

ИТАЛИЯЛИКЛАР—ШОИР ХАЛҚ

РИМ. (ТАСС мухбири **Николай Тетерин**). Итальянлар «шоирлар ҳалқи»лигича қолмоқда. Улар ҳамон Данте, Петрарка, Ариосто адабий анъаналарига содиқ. Ҳар беш итальяннинг бири, яъни деярли ўн миллион киши ўз умри давомида ками да битта шеър ёзган. Жамоатчилик фикрини сўраб билишнинг ДОКС ихтисослашган хизмати бу ерда тарқатган якунлари ана шундай.

Айниқса эркаклар «шоиртабиат» бўлиб чиқишди: олий маълумотлилар орасида бундай эркаклар 24,6 фоизни, аёллар эса 19,4 фоизни ташкил этди. Касбига қараб ажратилганда эса бу соҳада биринчиликни муаллимлар (45,6 фоиз) эгаллашди. улардан кейинги ўринларни талабалар (41,8 фоиз), хизматчилар (34,9 фоиз), шунингдек тадбиркорлар, фирмалар ва компанияларнинг раҳбарлари, шифокорлар, адвокатлар эгаллади. Бу тоифадаги шоиртабиат одамлар 31,4 фоизни ташкил этди.

Шеърга ҳавас ёш ўтиши билан сусаяди: агар 15 ёшдан 24 ёшгача бўлган одамларнинг учдан бир қисми ўзини назм соҳасида синаб кўрган бўлса, ёши 64 дан ошганлар ўртасида бу кўрсаткич 8,1 фоизгача тушиб кетди.

Шеърий асарларнинг энг кўп муаллифлари Италиянинг марказий вилоятларида яшайди. Уларнинг мамлакат шимоли ва жанубидаги ватандошларининг шеъриятга мойиллиги бироз камроқ.

Йиллар кесишганда

БОЛА ЭРУР ПОДШОҲ

Хоразм вилояти марказий туғруқхонасининг бўлим мудири Зумрад Ҳакимова билан мухбиримиз Муҳтарама Улуғ қизи телефон орқали боғланди.

— Зумрад Ҳакимовна, айтинг-чи, Янги йилни тўкин дастурхон атрофида эмас, дунёга келажак «янги меҳмон»ларни кутиб, онаю боланинг дийдорини бир-бирига мушарраф этиб ўтказган пайтларингиз кўп бўлганми?

— Эҳ-ҳе, биз — доялар, туғруқхоналарда ишлайдиган болалар шифокорларию ҳамшираларнинг ҳаётида бунақа байрам кутишларнинг саноғи йўқ. Бола — подшоҳ, дейдилар. Улар ёруғ дунёга келиш вақти-соати етгач, ҳеч ким, ҳеч нарса билан ҳисоблашиб ўтирмайдилар-да! Аслида, ҳаётга бор овози ила жар солиб келган ҳар бир чақалоқнинг ўзи — дунёнинг янгиланиши. Шундаймасми?

— Жуда чиройли ташбеҳ бердингиз. Ўзингиз беҳад суйган чақалоқларнинг оналарига, оталарига қандай тилакларингиз бор?

— Она соғлом бўлса, оила соғлом. Бундай онадан туғилган жисмонан бақувват гўдакларнинг ақлий қобилиятлари ҳам тўлиқ ривожланади. Мен оналарга энг аввало сиҳат-саломатлик тилайман. Яна бир гапни айтаман, эҳтимол сизга кулгилидир, лекин бу — биз ҳар куни кўрсак, эшитсак ҳам дилимизни ҳаяжонлатирадиган ҳақиқат: аёлнинг кўз ёришини «икки дунё оралиғи» дейишади. Оналар, айниқса келинчаклар биринчи фарзандини қанчалар азоб билан дунёга келтиришмасин. Ўша заҳоти ҳамма қийинчиликни эсдан чиқарадилар ва уй тўла ўғил-қизга она бўлиш ниятлари борлигини айтадилар. Уларни мана шу болажонлик фазилати тарк этмасин, ниятларига етсинлар. Оталарга тилагим...

— Алло, алло, нега жимиб кетдингиз?..

— Оталарининг масъулияти, оиладаги ўрни, қадри шунчалар баландки, қай биридан бошласам, деб ўйлаяпман. Шахсан мен ташқарида ҳаяжонланиб, бетоқат бўлиб турган отага хотинининг эсон-омон қутилиб олгани ҳақида хабар берганимизда: «Ишқилиб иккаласиям соғ-саломатми?» — деб сўрайдиган кўпроқ бўлишини тилайман.

— Зумрад Ҳакимовна, нима, бунақа оталар камми?

— Э, бу — телефонда айтиб тугатиб бўлмайдиган гап. «Хотиним ўғил туғмади», — деб етти кунда бир марта туғруқхонага қадам босмайдиганлар ҳам бор.

— Дўхтир. Янги йил кечасида туғруқхона ходимларининг фақатгина ўзларига хос сирли тилаклари борми?

— Бўлмасам-чи. Янги йил кириб келгач биринчи бўлиб ким туғилади — ўғилми, қизми — жуда ҳаяжонланиб кутамиз. Негадир ўғил туғилишини истаймиз. Йўқ, бу қизларни камситиш эмас, халқимизнинг ҳаёт тираги, посбони бўлгувчи ўғил болаларни улуғлаш билан боғлиқ...

— Менимча ҳам шундай. Айтинг-чи, 1991 йил остонасидан туғруқхонангизда биринчи бўлиб ким ҳатлади?

— Қизалоқ!

Янги йил оқ йўл берган оналар юртга қут-барака, ҳаёт боқийлиги, меҳр-муҳаббат, шижоату жасорат рамзи бўлган болаларни — подшоҳларни туҳфа этдилар. Бу чақалоқларингга Адолат, арқоғию Ҳақиқат ўришидан тўқилаётган оқлигинг йўргак бўлсин, она халқим!

Ухла, қўзим.

Абдувоҳид ТУРА олган сурат.

МУАЛЛИМЛАР УСТОЗИ

ТОШКЕНТ ШАҲАР ИЖРОИЯ КОМИТЕТИНИНГ ҚАРОРИ БИЛАН ОКТЯБРЬ РАЙОН ИБН СИНО МАВЗЕИДАГИ 262-ЎРТА МАКТАБГА АЪЗАМХОН РУСТАМОВ НОМИ БЕРИЛДИ

Аслида бу мактаб педагогик жамоасининг талаби эди. Хўш, Аъзамхон Рустамов ким ўзи? Унинг номи нечун халқ тилидан тушмай эъзозланмоқда? Биз бу саволга тўла жавоб олиш учун мазкур мактаб директори Ш. К. Ҳошимов билан суҳбатлашдик.

— Устоз ҳақида ўйласам, — деб ҳикоя қилади Шавкат Комилович, — Мақсуд Шайхзоданинг икки қатор шеъри хаёлимдан ўтади.

Умрлар бўладики,
тириги̇да ўликдир.
Умрлар бўладики, ўлган
одам тирикдир!

Ҳақ гап. Халқ учун хизмат қилган кишилар дунёдан ўтгач ҳам тириклар тилида, дилида яшайверади. Буни мен Аъзамхон ака Рустамов ҳаётидан ҳам кўриб турибман.

Аъзамхон акани билмайдиган, унинг меҳр чашмасидан баҳра олмаган, доно маслаҳатларини эшитмаган педагог орамизда кам топилади. Чунки устоз бутун умрини одамийлик фанини ривожлантиришга сарфлаган, инсон ақл-заковати қудратли куч эканлигини қайта-қайта таъкидлаб ўтган киши эдилар. Инсоннинг безавол яшаши учун илм кераклигини алоҳида уқдирар эдилар.

Аъзамхон Рустамов 1902 йилда Тошкентда туғилди. Ҳали болалигиданоқ адабиёт, ижтимоий фанлар, айниқса психология ҳамда педагогика илмига қизиқди. Уларни қунт билан ўрганди. Инқилобдан кейинги йилларда у бошланғич синфларда, хотин-қизлар билим юртида, тажриба-намуна меҳнат мактаби, мусулмон полиграфчилар мактаби ҳамда касаба уюшмаси олий мактабида ўқитувчилик қилди.

Устоз безаб кетган умр дафтарини варақлар эканмиз, яшашнинг мақсади бутун бир ибрати билан яққол намоён бўлади. Унинг Тошкентдаги А. Икромов номидаги ўқитувчилик ва педагогика бирлашган институти, С. Орджоникидзе номидаги Бухоро педагогика институтидаги фаолияти шундан далолат беради.

А. Рустамов йигирма йил давомида Низомий номидаги педагогика институтида педагогика назариясидан таҳсил берди. Белинский номидаги Тошкент педагогика институтида директор бўлиб ишлаган чоғларида юқори малакали ўқитувчилар тайёрлаш ишига муносиб ҳисса қўшди.

Устоз муаллим Ўзбекистон ССР Ташқи ишлар вазирлигида, кейинроқ эса Ҳамза номидаги Ўзбек Давлат академик драма театрида директор лавозимида ишлаган вақтида ҳам ўқитувчиликдан кўнгил узмади.

Сидқидилдан қилинган самарали меҳнат муносиб баҳоланди. Устозга «Жумҳуриятда хизмат кўрсатган ўқитувчи» фахрий унвони берилди, у «СССР халқ маорифи аълочиси» нишони билан тақдирланди.

Аъзамхон аканинг оила аъзолари билан суҳбатлашиб ўтириб, 1982 йилда у кишининг 80 йиллик таваллудлари нишонланиши арафасида ёзилган дастхатларига кўзимиз тушиб қолди: «Оиламизда 10 нафар партия аъзоси, 9 нафар комсомол, 17 нафар олий маълумотли киши яшайди». «20-йилларда мен ўқитган мактаб ўқувчилари: Ҳамидулла Бобожонов — жумҳуриятда хизмат кўрсатган ўқитувчи, Аҳрор Тўлаганов — биолог, профессор. Мумтоз Муҳамедов — ёзувчи...»

Устознинг салкам бир асрлик ҳаёт зарварақлари билан танишар эканмиз, заҳматкаш муаллим, покиза инсон, одамийлик илмининг катта мунажжими Аъзамхон Рустамов номи ёдга олинаётгани бежиз эмаслигига ишонч ҳосил қилдик.

П. НИШОНОВ,
ЎзТАГ мухбири.

ҚОРБОБО... ҚАМОҚДАГИЛАР ҲУЗУРИДА

ЯНГИ йил арафаси куни Зангиотадаги тарбиялаш-меҳнат колониясида эрталабдан байрам руҳи ҳукм сурди. Бу ерда қамоқ муддатини ўтаётган барча болалар ва тарбиячилар клубга йиғилишди Зал ўртасида учи шифтга тегиб турган улкан арча ясатиглиқ. Унинг атрофида Қорбобо ва Қорқиз айланиб, қўшиқ айтиб, болаларга совғалар улашишмоқда.

Бу байрамни колония маъмурияти ота-оналар қўмитаси билан ҳамкорликда ташкил этдилар.

— Мамлакатда жазони ўташ жойларини инсонпарварлаштириш ғояси бизнинг жамоамизда ҳам илиқ муносабатлар туғилишига таъсир этмоқда, — дейди бошлиқнинг тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари Икром Жўраев. — Илгари жамоамиз жиноятчилар ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ходимларга бўлинган бўлиб, улар ўртасида кўзга кўринмас девор бор эди. Энди эса тарбиячилар жиноятчининг ҳақиқий мураббийси, энг яқин кишисига айланиб бормоқда.

Бу болалар ким ўзи? Қандайдир сабаб-ҳодиса боис йўлидан адашган йўловчилар. Юрагининг бир чеккасида... муз қотиб қолган. Ана шу музни эритиш, эсини киритиш ва жазони ўтаб бўлганидан кейинги мустақил ҳаёт йўлига тайёрлаш — муҳим вазифа.

Байрам шодиёнасида ошхона ёнига ўрнатилган иккита дошқозонда ош дамланди: колониянинг ёнидаги уйда яшовчи мактаб ўқитувчиси ўз ҳимматн билан ёрдамга келиб, ажойиб палов пиширди.

Айниқса учрашув хонаси гавжум ва ҳаяжонли эди. Болаларни Янги йил билан табриклашга келган ота-оналар илгаригидек туйнук орқали эмас, худди ўз уйларидагидек ёнмаён ўтириб суҳбатлашмоқдалар.

Кечагина бундай манзарани тасаввур ҳам қилиб бўлмасди. Бугун жазо ўташ жойларига ҳақиқий қайта қуриш кириб келди.

В. САФИУЛОВ.

Тошкентда қиш.

А. ЖУМА олган сурат.

Оллоҳ учун сидқидилдан амал қилиб, дин йўлидан оғишмай улуғ ғоялар сари интилишимиз лозим. Ибнул Қойимнинг бу хусусдаги қарашлари қизиқарлидир. У кишининг ҳақ йўлдаги «бечоралар» ҳақидаги фикрларига қўшилдим. Шунинг учун ушбу китобимни бир насиҳат билан тугатмоқчиман.

Муҳаммад ҒАЗЗОЛИЙ
(Саудия Арабистони)

БЕЧОРАЛАР

Шаҳватларга қул бўлиб қолган тенгдошлар орасидаги покдил йигит, намозлардан юз ўгирган ғофиллар орасидаги намозхон одам, бидъат ва хурофотга муккасидан кетган кимсалар орасидаги ҳақиқий суннатга берилган мусулмон, дину диёнат хор ва зое бўлиб кетишига парво ҳам қилмайдиганлар орасидаги дин қонун-қоидаларини ҳимоя қилувчи курашчиларининг ҳаммаси бечоралардир. Гарчанд ён-верида одамлар тўлиб-тошиб ётса ҳам, бу ҳимматсиз кимсалар хушомадгўйлик билан дўстга ўхшаб кўринса ҳам улар ўзларини ёлғиз ва чорасиз ҳис этадилар. Лекин ҳақ йўлдаги бундай зотлар оз сонли бўлишига қарамай ўзларини кўп ҳисоблайдилар. Тўғри йўлдагилар кўп бўлишларидан қатъий назар оз деб биладилар.

Одамлар мунча кўп, улар
мунча оз,
Оллоҳ билар — бу сўзлар
эмас ҳамоқат.
Қачон мен ташласам
кўпчиликка кўз,
Оломон кўринар, одам йўқ фақат.

Ўзига ишониш ва қудратли деб билиш туйғуси ҳақ йўлдаги ҳар бир бечорага жуда зарур бўлган хислатдир. Бу туйғу шундай ишончли қалъадирки, ўз ортидаги олижаноб хислатларини жаҳолат тажовузидан сақлайди, аҳмоқона ғурурларини парчалаб, улуғ мақсадга элтувчи олис масофаларни йўлтўсарлар қўйиб кетган тўсиқларга парво қилмай босиб ўтишга имкон беради.

Мутанаббийдек орзуманд киши ҳам бундай «бечоралик» билан фахрланиб шундай дейди:

«Ўйладим, ҳақ йўлда мен ёлғиз қолиб, мақсад улуғ эрса, кам бўлур толиб. Маълумки, оқимга қарши сузаётган одам бақувват ва қулочи кенг бўлиши лозим. Лоқайд ва айниган кимсалар орасидаги Оллоҳнинг динига амал қилувчи аҳли салоҳ кишилар бошқа беморларининг дардига чалинмаслиги учун янада кучлироқ бўлишлари керак. Айниганларини тузатишни, эгилганларни тўғрилашни ўзига мақсад қилган, моддий нарсанинг қули бўлиб, пуфак орзулар кетидан қуваган кимсалар орасидаги Оллоҳ ризолигини истаб юрган киши қандай бўлиши керак!

Пайғамбар алайҳиссалом бечоралар ҳақида гапириб «Ушбу дин бошлаганида бечора ҳолда эди, охир замонда яна бечора ҳолига қайтади. Ўша кундаги бечораларга жаннат раво бўлсин» деганларида, «Ё Расулуллоҳ, у бечоралар кимлар?» деб сўралди. Шунда у зот жавоб қилдиларки: «Одамлар айниб кетганларида ҳам тузуклик йўлини тутувчилар бечоралардир».

Бу хусусда яна бир қанча ҳадислар ривоят қилингандир.

Бечоралар! Гарчанд улар одамлардан четлатилса ҳам ва авомнинг нодонларча қаршиликлари, ва салтанат эгаларининг зуғумлари буларни тўғри йўлларидан қайтара олади.

Ривоятларга қараганда ҳазрати Мусо Фиръавн қавмидан Оллоҳ таоло айтганидек ёлғиз, бечора, оч ва даҳшатга тушган ҳолда қочиб чиққанларида айтдиларки: «Парвардигор, ёлғизман, хастаман, бечораман!» Шунда у кишига жавоб бўлди: «Эй Мусо, мендек дўсти бўлмаган ёлғиздир, мендек табиби бўлмаган одам хастадир, мен билан алоқасини узган одам бечорадир!» Ҳақ гап шуки, агар Оллоҳ бандасининг қалбини имон билан нурафшон қилар экан, у банда Оллоҳ йўлида чекилган машаққатларни роҳат деб билади, шунда қамоқ истироҳатга, сургун саёҳатга, ўлим шаҳодатга айланади. Шу сабабдан у одамлардан четлашиб, Оллоҳгагина боғланиб қолганида ёлғиздек кўринади, лекин унинг тўнида бутун миллат жамлангандир.

Ҳар бир киши ўз табиатига кўра бошқалар билан ошно бўлиб яшашни истайди. Тўпланиб яшаш шубҳасиз инсоний хусусиятдир. Лекин бир одамнинг ғофиллар орасида мақсади улуғ, пасткашлар орасида ҳиммати олий бўлса ва шу сабабли ёлғизланиб қолса, у ўзи йўқотган нарсанинг эвазига бир таскини дил ва ошнога муҳтож бўлади. Шунда буюк ва улуғ тангрининг ёди ёлғизликдаги тасаллига, бечораликдаги ошносига айланади. Оллоҳнинг ёди гўё золим ҳокимлар тубанлигидан ва жоҳил одамлар ҳою ҳавасларидан иборат чексиз саҳродаги бир бўстондек туюлиб, мўъмин одам бу масканда ором олади. Шунингдек, Расулуллоҳнинг суннатлари, хулқ-атворлари ва у зотнинг изларидан адашмай юриш бечоралар қайта-қайта борадиган бир оромгоҳдирки, у ернинг ёдгусидан қувват, тоза ҳавосидан ҳузур оладилар. Шундан кейин ёлғизлик аламини чекмайдилар, ожизликларидан сиқилмайдилар.

Пайғамбар алайҳиссалом фитнали кунларда Оллоҳга юзланишни, ўзлари билан ҳоли пайтларни саҳобаликка ва Мадинага ҳижрат қилишга баробар санадилар, айтдиларки: «Безовта соатдаги ибодат менга ҳижрат қилиш кабидир». Ибнул Қойим айтади: «Бир мўъминни Оллоҳ ўз динидан хабардор, пайғамбарнинг суннатларига билимдон қилса унга одамларнинг бидъат ва ҳою ҳавасларга берилганини, ҳақиқат қолиб, залолат тарафига кетганини, пайғамбар ва саҳобалари юрган тўғри йўлдан адашганлигини кўрсатса, мўъмин одам шу тўғри йўлни тутишни истаса, аввало жоҳил ва бидъатчиларнинг таънаю бўҳтонларига рози бўлсин, жоҳиллар одамларни ундан нафратлантириб, бездиришларига чидасин. Чунки кофирлар унинг йўлбошчиси ва имоми бўлмиш пайғамбар алайҳиссаломга нисбатан шундай қилганлар. Энди у бидъат ва хурофотга берилганларни ҳам ҳақ йўлга даъват қилса ва улар тутган нотўғри йўлларни айбласа, уларнинг қиёматлари қоим бўлади, ҳаммалари душманга айланиб, хилма-хил чоҳ ва тузоқлар қўядилар. Бас, у бузилган «диндорлар» орасида бечорага айланади. Улар бидъатларга муккасидан кетганликлари, эътиқодлари бузуқлиги, диний ҳаётлари издан чиққанлиги сабабли ҳақиқий эътиқоддаги, суннатни маҳкам тутган, тўғри йўлни танлаган имонли одам уларнинг орасида бечорага айланади. Лекин маънавий бечоралик мўъмин одамнинг кофирлар орасида ажралиб туришига ва мартабаси ҳам баланд бўлишига асос саналади. Бечоралик ҳам маънавий, ҳам зоҳирий бўлиши мумкин. Одамлардан узлатга чекинган, уларнинг нотўғри йўлларидан безган шахс баъзан ватанидан йироқда яшайди. Зеро, олийҳиммат зотлар туғилган жойларида яшаб ўтишни ёмон кўрадилар, балки кўзларини уфққа тикадилар, узоқ ўлкаларга сафар қилишни истайдилар. У жойларда ўз вазифаларини адо қилиб, диллари ором олганидан кейин бошқа маконларга кўчадилар.

Шу сабабдан ҳамма замонларда ҳижрат ва мусофирлик аҳли салоҳ ва аҳли фазлиларининг қулқларидан бўлиб қолди. Бу олис сафарлар (ҳаётларини ғурбат-мусофирликда ўтказишлари) дунё билан видолашиб, Оллоҳ ҳузурига борган кунларида уларга ато қилинган жаннат боғларининг кенг келишига сабаб бўлди.

Абдуллоҳ бинни Амрдан ривоят қилиндики, Мадина шаҳрида туғилган бир киши ерда вафот қилганда, пайғамбар алайҳиссалом унинг жанозасини ўқиганларидан сўнг: «Кошки бу киши туғилган жойидан ўзга жойда вафот этганида эди», — деган эканлар. Шунда одамлардан бири: «Нима учун, ё Расулуллоҳ!» — деб сўради. У зот жавоб қилдиларки: «Бир одам ғурбатда ўлса, албатта жаннатда унга туғилган жойидан ўлган жойигача бўлган масофа ўлчаб берилади».

Яна бир ривоятда айтилишича, пайғамбар алайҳиссалом Мадинада бир кишининг қабри устида тўхтаб айтдилар: «Ғурбатда вафот қилса, қандай яхши бўларди».

Агар мусулмонлар бу ғурбатнинг (бечораликнинг) ҳикматини англаганларида, овруполик аёрлардан илгари қўриқларни очишга шошган, дунёнинг турли чаккаларига ёйилиб, у жойларни обод қилган, бойлик хазиналаридан фойдаланган ҳамда ўзларининг оламшумул буюк вазифаларини катта ҳайрат билан адо этган бўлардилар.

Афсуски, мусулмонлар ўз уйларида ўтириб қолдилар ва бу уйларга ўзгалар бостириб кирди. Мусулмонлар эса ўз уйларида оёқ ости бўлдилар.

Овруполиклар дунёнинг ҳамма тарафларига сафар қилдилар, кўп ерларга эга бўлиб, ўз ҳукмларини юргиздилар.

Мусофирлик деганда киши ўз қавмидан четга чиқиб, яшаб турган жойидан бошқа жойларга кетишгина тушунилса, демак мусофирликнинг энг олий даражаси киши фақат олға ва яна олға интилиб, бошқалар унинг изларини ҳам топа олмай қолишларидирки, ўз жойларидан жилмаганларга унинг шахси ҳам қандай одам эканлиги ҳам маҳфий бўлиб қолади.

Даврингдан беркиндим, паноҳ
қаноти,
У менга кўринар, мен унга
мубҳам.
Отим сўрай деса, билмайди отим,
Жойим сўрай деса, билмас
уни ҳам.

Лекин ўз диёрида, ўзи яшаётган замонда ғариб-мусофир бўлган бундай одам орқада қолиб, катидан етолмай зўрға судралиб келаётганларга тўғри йўлни кўрсатиб, ҳидоят нурини сочиб туради.

Демак, бу мусофирлик одамлардан четга қочиш учун бўлган сафар эмас, балки олийроқ, юқорироқ даражага эришиш сафаридир.

Ўз мақсадлари, вазифалари ва ҳаёти билан одамлардан юқорилаб кетган қанча зотлар, атрофдагиларга қаттиқ таъсир қилган ёки ўзининг бошқаларга номаълум бўлган кенг дунёсининг уфқларига шўнғиб кўзга кўринмай қолган қанча улуғлар борки, одамлар уларни кейин кашф қилиб танийдилар.

Ибнул Қойим айтадики: «Орифнинг бир мақсаду вазифаси ўз Маъруфига, яъни Оллоҳга йўналгандир. У фақат дунёдагина эмас, гўё охират истаган киши дунё қуллари орасида ажралиб тургандек охиратдагилар орасида ҳам ажралиб туради».

Ўз сафарига кетаётган бу мусофир билган билимлари туфайли ёлғиздир, чунки унинг уфқи кенгроқ, тушунчаси чуқурроқ, кўзи ўткирроқ.

У қилаётган бандалигида ёлғиз, чунки бошқа обиду зоҳидлар ўзларининг ибодатларига машғул бўлиб қолдилар, у эса зиммасидаги ибодатларини адо қилар экан, бутун борлиғи билан Оллоҳнинг ўзигагина машғулдир.

У ҳаётидаги йўлида ҳам ёлғиздир, чунки у мудом сафар қилиб, ўзгалар кўрмаган нарсаларни кўради. Шунинг учун ҳам унинг айтган гаплари, қилган амалларининг моҳиятини тушуниб етиш қийин. Фақат орқада қолганлар у зот уфқларга кўз тикиб турган жойларга кетганларидан кейингина англаб етишади. Бу жой, бу макон теп-текис йўқликка ўхшайди. Лекин у киши ўзгалар кўрмаётган нарсани кўради ва бошқалар кеполмаётган хулосаларга келади.

Шундай мусофир-бечораларни Оллоҳ раҳмат қилсин ва уларнинг ёлғизликларида ўз фазлу марҳамати билан ошно бўлсин!

Олевуддин
МАНСУР таржимаси.

АЖОЙИБ ДУНЁ

ТЕСКАРИ ИССИҚХОНА

АГАР САЛҚИН ўлкаларда иссиқхоналар ўсимликларни совуқдан сақлаб қолса, кўплаб жанубий мамлакатларда ўсимликларни иссиқ ва қуруқ ҳаводан сақлаш учун «тескари иссиқхоналар»дан кенг фойдаланиладиган бўлинмоқда. Қувайт ва ГФР муҳандислари ҳамкорликда шундай қурилма устида иш олиб бордилар. Ҳаво дастлаб сув пуркаб турилган хонадан ўтказилади. Сув иссиқда тез бугланади ва у ҳам совутади, ҳам ҳавони намга тўйинтиради. Тескари «иссиқхона» махсус ярим илтироқ полимер билан қопланган бўлиб, ёруғликни яхши ўтказади, аммо қуёш нурлари иссиғини тутиб қолади. Қувайтда ўтказилган тажриба шуни кўрсатганки, ташқарида 45 даража иссиқ бўлса ҳам ичкарида ҳарорат 21 даражадан ошган эмас.

ЖАРИМА ЎРНИГА

ФРАНЦИЯНИНГ Сен-Пьер Лафель шаҳри полициячилари йўл ҳаракати қоидаларини бузган ҳайдовчиларга жарима солиб ўтиришмайди, балки охирги автомобиль ҳалокати содир бўлган жойдан олинган кинокадрларни кўрсатишади. Бу чора, деб ҳисоблашмоқда улар, ҳар қандай жаримадан кўра яхши ёрдам бермоқда

Велосипедни бошқарганда...

ХИТОЙДА асосий транспорт воситаларидан бири — велосипед. Баоцзи шаҳрининг маҳаллий полицияси яқинда янги қонун чиқаришга мажбур бўлди: оз миқдорда бўлса ҳам алкоголь истеъмол қилган киши велосипед ҳайдаш ҳуқуқидан маҳрум қилинади. Чунки бир йил давомида уни ичкилик ичиб бошқарган эллик киши автомобиль ҳалокатига сабабчи бўлган.

ТУЗЛИ ПАРҲЕЗ

ТУЗНИ ҲАДДАН зиёд кўп истеъмол қилиш инсон соғлиғига жиддий зарар етказишини олимлар аллақачонлароқ аниқлашган. Лекин бошқача бўлиши ҳам мумкин экан: денгиз сатҳидан 5.000 метр баландликдаги Тибет тоғларида яшовчи фала қабиласи ҳаддан ташқари шўр таомларни истеъмол қилиши маълум бўлди. Улар нафақат иссиқ овқатларга, балки газакларга ҳам тузни жуда кўп солишади, меваларни ҳам тузлаб қўйишади ва ҳатто чойга шакар ўрнига туз солиб ичишади. Шундай бўлишига қарамасдан текширув натижаларида уларнинг соғлиқлари ҳавас қиларли даражада эканлигини аниқланди.

ХИТОЙЛИК АФСУНГАР

БУ ДУНЕДА сирли ҳодисалар беқиёс. Ҳар куни ғаройиб воқеаларнинг гувоҳи бўламиз. Баъзиларига эса ишониш қийин. Хитойлик 24 ёшли Лили Хуа исмли қиз хом тухумлар устида уларни синдирмай бемалол тура олади, оёқяланг шиша синиқлари устида рақсга тушади, ингичка неон трубкали турникда бемалол осилиб машқ бажаради. Билмаганлар уни вазнсиз одам деб ўйлашлари мумкин. Хуа Хитой циркида ишлайди, оғирлиги 47 килограмм.

— Вазнсизлигимнинг сири шундаки, — дейди Лили. — узоқ ўтмишдан қолган медитация (махсус руҳий машқлар) техникасидир. Бу машқлар менга бобомдан мерос қолган. Қуёш чиқмасдан олдин барча нарсани, ҳатто ўзимни ҳам унутиб, фақат машқ қиламан.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТУЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Индекс: 64608.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. 3740-буюртма.